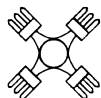

BIZONÍ VÍTR

KE KRÁSE CESTOU TĚLA • K PRAVDĚ CESTOU MYSLI • K SÍLE CESTOU DUCHA • K LÁSCE CESTOU SLUŽBY

“THE BUFFALO WIND“ • VYDÁVÁ LIGA LESNÍ MOUDROSTI “THE WOODCRAFT LEAGUE“

2'01

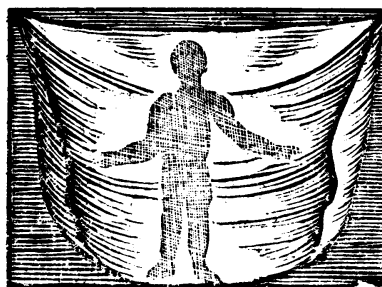
COPAK HEZKÉHO NAJDETE V TOMTO ČÍSLE?

Z naší Totemové desky	str. 3
Nosí šerpu poct	str. 8
Volání dalek	str. 9
Horolezení	str. 10
Každý tam jednou nemusí ..	str. 12
Arapážština	str. 13
Stránky přírody	str. 14
Malování týpí	str. 16
Šití týpí podle Wannawegy .	str. 18
Svět hlasů	str. 19
Leonard Peltier	str. 20
Blackfire	str. 21
Jezevčí týpí	str. 22
Daruj krev	str. 23
Stránka poezie	str. 24
Co je k máni ke čtení	str. 25
Pro chytré hlavičky	str. 26

Woodcraftreské svátky jsou rozmanité... (čtete na str. 6)

Anima Hominis. Die Seele des Menschen.
Az Ember lelke. Duffe Lidslá.

Zatluč si svůj hřebík...

Žil jednou jeden malý chlapec, který měl velmi špatnou povahu. Otec mu dal kapsu hřebíků a řekl mu, ať vždy, když se rozzlobí, zatluče jeden hřebík do plotu vzadu za domem. První den natloukl chlapec do plotu 37 hřebíků. Za několik týdnů se naučil kontrolovat svůj hněv a počet zatlučených hřebíků se postupně snižoval. Zjistil, že je jednodušší ovládat zlost než zatlučet hřebíky do plotu. Nakonec přišel den, kdy se chlapec ani jednou nerozzlobil. Řekl to otci a ten mu navrhl, aby teď vytahoval vždy jeden hřebík, když se za celý den ani jednou nerozohněvá. Dny mýjely a chlapec po čase mohl říci otci, že v plotě nezůstal ani jeden hřebík. Tehdy vzal otec chlapce za ruku a zavedl ho k plotu. Tam mu řekl: „Udělal si dobře, chlapče, ale podívej se na ty díry v plotě. Ten plot už nikdy nebude takový, jaký byl. Když řekneš něco ve zlosti, tak to zanechá právě takové jizvy. Jako když zabodneš do člověka nůž a vytáhneš ho, nezáleží na tom, kolikrát řekneš lituji, rána stále zůstává. Rána způsobená slovem bolí stejně jako fyzický úder. Přátelé jsou vlastně velmi vzácné drahokamy. Rozveselují tě a podporují ve všem. Vposlechnou tě, když máš starosti, pochválí tě a vždy jsou ochotni otevřít ti své srdce.

Tento dopis přišel emailem s doporučením poslat jej každému, koho považuješ za přítele. I když to bude znamenat, že jej pošleš zpět tomu, kdo ti jej poslal. Když se ti vrátí zpět, znamená to, že máš okruh přátel.

BIZONÍ VÍTR, časopis vydávaný Ligou lesní moudrosti. Určeno pro vnitřní potřebu. Šéfredaktor Josef Porsch – Ablákela. Redaktoři: Aleš Sedláček – Tokaheya, Jakub Vávra – Čanešiča, Pavel Spálený – Yučikala. Autoři jsou vždy uvedeni kurzívou pod svým článkem. Grafická spolupráce Vladimír Veselý – Hája. Distribuce: kmen Mawadani. O korektury se stará: Katka Benešová – Wičanhpi a Iva Vilhumová – Hota.

Adresa redakce: Liga lesní moudrosti – Bizoní Vítr, Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1, e-mail: bizoni.vitr@post.cz.

Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným souhlasem redakce nebo autora a s udáním pramene. Příspěvky redakce vrací jen na vyžádání autora. Názory autorů článků nemusí souhlasit s názory redakce.

Ročník 11. Číslo 2. Náklad 600 ks.

Cena pro členy LLM v příspěvcích, v obchodech 27,50 Kč, pro předplatitele 20 Kč.

Obrázek na titulní stránce: plakát Blackfire

Sněm Ligy lesní moudrosti, Sklenné

Je čtvrteční podvečer a přicházím na louku Malého Waldenu. Předem mnou se tyčí podlouhlé obydlí připomínající na krajích týpí. Vychází z něho bratr Apač, jeho žena a sestra Kamila z kmene Wallowa,

aby se s námi přivítali. „Co to je?“, ptám se. Odpověď zní: „To je longhouse, dlouhý dům, který stavěl indiánský kmen ...“ Ihned následuje pozvání k ubytování, které s díky odmítáme a stavíme vlastní týpí. Večerní obloha se rozzářila hvězdičkami, žabáci na rybníku qákají svoje songy a moji mysl pohlcuje klid a radost ze života. Starosti jsem si nechal v civilizaci.

Slunečné páteční ráno si zpestříme koupáním v rybníku. Přijíždí Bobr s traktořem a odjíždíme za Vlkem z Jelení hory pomoci mu s týpiovkami a fošnami do sněmoviště. Navečer se sjíždějí na louku další kmene s poměrně hodně novými tvářemi. Další den se prezentuje 192 človíčků včetně hostů.

Sněmovní den – sobota je zahájen Ranní písní. Předtím za svítání několik bojovníků odchází k obřadu „Doteky s vodou“. Opět se povedlo br. Kotlíkovi a Vlkovi „pozvat“ několik nevědoucích „chlapáků“. Někteří slíbili účast i za rok. Wašte. Dopolední program zahájil br. Polly v kruhu obřadem zasvěcení. Kouř vonných bylin a tabáku, který vystupoval z mušlí vzhůru s prosbami k Velkému Duchu, nelze popisovat, je nutné to zažít.

Poté se začalo s představováním: kmene – Hin Čokan, Wallowa, Vlci, Lesní lidé, Arapaho, Walden, Wannawega, Jestřábi, Strážci údolí, Ťapač, Neolit, Lidé čtyř směrů, Kruh, Otyokwa, Tatankaska, Tus-silago, Tate Osmaka, Osmaka Opo, Čan Haka, Sacagawea, Bobři, dvanáct strážů, hosté z polské Wrocławu a Gdaňska br. Łoziński a Juźwiak, hosté z Prahy kmene Karibu a Orlici, z Junáku Chozé J. Výprachtický a odd. Naděje z N. Boru, další hosté z Brna, Chaltic, Tuchlovic, Stochova, Úpice, Ostravy a Byňova.

Program pro mladší připravil náčelník Malé lóže Divous s kmenem Jestřábů – hod oštěpem na pohybující se terč a běh po kolících měl velký úspěch. Wallowa organizovala soutěž v rozdělování ohně třením dřev, který vyhrál za 30 sekund br. Jam z Wallowy. Náčelník Velké lóže Willy vytvořil na louce sympozium z indiánských a woodcrafterských výrobků. Bylo se opravdu na co dívat. Letos jsem osobně neviděl žádnou špatně udělanou či kýčovitou práci. Takže porota měla co dělat, aby mezi tak pěknými výrobky vybrala skutečně ty nejlepší. Dopoledne zasedala mimořádná Valná hromada, která měla na programu dva body

jednání a) projednat vstup LLM do České rady dětí a mládeže, b) zprávu revizní komise. Členové Valné hromady většinou hlasů vyslovili souhlas se vstupem do ČRDM, jakož i se zprávou revizní komise,

které VH uložila zkontrolovat vyplácení dotací kmenům. Pro zájemce saunování se konaly dvě společné inítipi, které vedl ohnivec a náčelník LLM. Jedné jsem se zúčastnil a kameny chtěly opravdu předat sílu...

Obloha se začala ztemňovat a táborem zazněl sněmovní signál. Br. Jam třecími dřevy od E.T. Setona zažehl posvátný pláminek pro Čtyřnásobný oheň a oheň Velkého Ducha. Následoval obřad předání symbolů – Orlí tanec. Br. Jam vedl řeč k ohnivci Pollymu o obřadní dýmce LLM a br. Norek Samotář jímavou řeč o generaci stařešinů, kterou zakončil básní. Na projevy činovníků náčelnictva navázal ohnivec Polly předáním symbolů Malé lóže jejímu novému náčelníkovi Divousovi. Kulturní vystoupení předvedla mládež z Wallowy náročným vystoupením gymnasticko-řečnickým, br. Apač vyprávěl pohádku a po přestávce vystoupil br. Wasupi s maskotem kmene Walden. Ale co je důležité, že liga má nového Sachema Ypavu br. Soewaha, nového Sachema br. Divouse, nové Sagamory br. Korála a sestru Kamilu a Stopaře Čikalu br. Slunka. Po krátké diskusi vystoupil br. Brko s poselstvím od nemocného br. Tagajutaha. Směn byl zakončen modlitbou kmene Omaha a klid noci Večerní písní.

Už bylo něco málo přes půlnoc. Krásný pohled na rozsvícené kuzele, velké lampy, které se odrážejí v hladině rybníka. Je ticho a k vyhasínajícímu sněmovnímu ohni se vrací postava, z váčku vyndává tabák a sype ho na oheň Velkého Ducha s prosbou o zdraví pro „naše“ děti. Děkuje.

Václav Svoboda – Kotlík

Soutěž v rozdělování ohně třením dřev – sněm LLM

1.	0'32"	JAMN	WALLOWA
2.	3'19"	KOMAR	HORSKÝ LEV
3.	3'20"	WASUPI	WALDEN
4.	3'26"	TOKAHEVA	WALDEN
5.	4'06"	ABLAKELA	WALDEN
6.	7'55"	VEVERKA	JESTŘÁBI
7.	7'55"	JAJDA	JESTŘÁBI

Zamyšlení nad Svitkem

Každý z nás už při listování Svitkem březové kůry asi narazil na nějaký čin, ke kterému měl výhrady. Ať už se jednalo o formulaci činu – ty věčné debaty na zasedání Rady orlic pro: splnil či nesplnil všechny podmínky přesně podle Svitku? Někdo říká ne a má pravdu. Někdo říká ano a má ji s ohledem na Svitky v podstatě také. Píše se zde: "Smyslem plnění poct není mechanické plnění přesně stanovených podmínek, ale vnitřní přesvědčení každého woodcraftera, že podal výkon, který je na takové úrovni, že si zaslouží ocenění poctou." Uvedu jako příklad čin ze 4H2 Pomoc potřebným: "Zajišťuj 1 měsíc bezplatně potřebnou pomoc starému nebo nemocnému člověku (náklady, uhlí, případně úklid)." Podle Svitku si tedy čin nemůže přiznat člověk, který jednou týdně po celý rok pomáhá člověku, který to potřebuje, ačkoli kvalitativně obsah činu přesáhl. Ale nemusí to být jen nevhodná formulace. Můžete narazit i na čin, který vám může připadat nelogický a který by šel nahradit činem smysluplnějším.

Proč ten – pro někoho možná rouhačský – úvod? Protože se domnívám, že i Svitky březové kůry by se měl vyvíjet a neuváznout na mrtvém bodě. Když si pročtete Setonovy Svitky, zjistíte, že dnes by bylo spousta činů nevhodných nebo dokonce nemožných plnit. (Ačkoli Seton sám vydával obnovená a upravená vydání každým rokem.)

Další otázkou zůstává, jak často vydávat nové činy. Já osobně se domnívám, že čekání na nové vydání Svitku by nebylo šťastné, a to ze dvou důvodů. Jednak není stanoveno pevné datum vydání a za druhé je lepší řešit nastalé nejasnosti bezprostředně po objevení, postupně, a ne čekat na hromadný soupis, kde se jistě leccos opomene a činu se nedostane takový prostor, jaký by si zasloužil. Proto se domnívám, že by ÚROP mohla jednou za rok vydat dodatky a opravy ke Svitku. Ať už samostatně nebo v Bizoním větru či Totemové desce. Bylo by pak povinností každého náčelníka ROP, aby dohlédl na jejich dodržování a zamezil tak možnosti plnění činů starého znění.

Tímto bych chtěl vyzvat všechny, kteří při plnění činů narazili na nějakou nesrovnalost či měli nějaký nový přínosný nápad, aby své požadavky zformulovali a zaslali ÚROP. Zejména apelují na náčelníky ROP jednotlivých kmenů, neboť ti by měli mít nejlepší přehled.

K setkání, kde jste mohli vyjádřit své připomínky, došlo na letošním sněmu LLM na Malém Waldenu. Myslím, že setkání přineslo cenné podněty. Kromě připomínek k jednotlivým činům i konstatování, že některé činy z 2. světla jsou příliš odborně zaměřeny. Dále ne zcela rovnoměrné zastoupení jednotlivých světél. 4. světlo je oproti 3. světlu zřetelně chudší. Proto prosím ty, kteří mají nápady, jak zpestřit a zkvalitnit woodcrafterskou činnost novými náměty pro Svitky, napište. Z vašich poznámek a připomínek by mohla v Bizoním větru vzniknout rubrika.

Na závěr bych chtěl poděkovat všem dosavadním tvůrcům Svitku, protože odvedli obrovský kus práce pro ostatní. Tento článek neměl být v žádném případě útokem proti nim. Má být spíše snahou o to, aby v stoupání na horu pokročila celá LLM.

Lukáš Schorný – Wasúpi

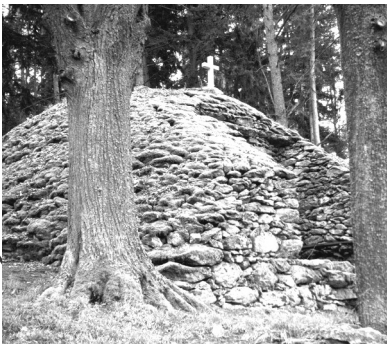
Z NAŠÍ TOTEMOVÉ

Indiáni v Labyrintu

Dne 16. května se uskutečnilo již druhé setkání s Indiány ze severozápadního pobřeží, o nichž jsme psali před rokem. Hostily je luxusní prostory klubu Labyrint světa a ráj srdce v centru Prahy. Stísněné prostory a chaotickou atmosféru začátku (včetně toho, že pořadatelé mezi příchozími návštěvníky sháněli překladatele!) vyvážily písně a tance, podané velmi pěkně. A kdože přijel? *Lester a Keith Greene* (otec a syn) z kmene Makah, jednoho z pobřežních kmenů (Neah Bay, stát Washington), Lester je vedoucí skupiny, Keith bubeník, zpěvák a tanečník; *Alaina Capoman a Teresa Obi* z kmene Quinault (pobřežní kmen), obě dámy jsou zpěvačky a tanečnice; *Marjorie Montano*, vypravěčka a tanečnice z kmene Quinault; *Lenette Sisto, Falcia Ike a Sheena La Garde* – dívky z kmene Yakima tančící jingle a fancy.

Josef Porsch – Ablákela

Redakce Bizoního větru vám přeje příjemné letní prázdniny a povedené tábory.

Byli bychom rádi, kdybyste nám hned začátkem září poslali zprávičku s jednou fotkou o tom, co jste dělali netradičního na táboře, jaká byla vaše hra, kdy a kde jste tábor měli apod. Cílem je inspirovat se navzájem. Díky moc.

Putování VL 27.4.-1.5.2001, Podšumaví

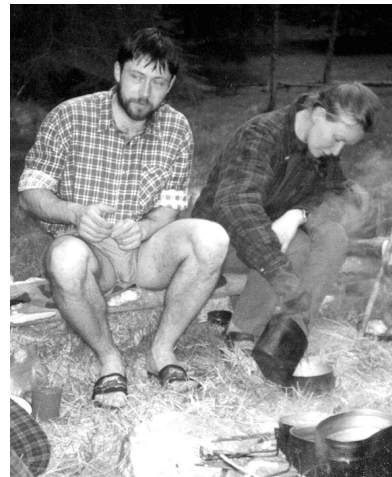
Byl poslední dubnový pátek, rakouští ekologičtí aktivisté vyhlásili blokádu hraničních přechodů a my se vydali na Horní Dvořiště. Cestu nakonec spíš než zelení blokuje autobus, kterým si dráha vypomáhá a v němž Willy zapomněl Zdenku. Hle, drobná perlička o těch dvou: zatímco Willy po pár minutách bez Zdenky znatelně nervózní, Zdenku ztráta Willyho nevyvádí z klidu.

Vydáváme se nocí na tábořiště, prý tam stojí dokonce srub. Brodíme říčku a víceméně poslepu se štracháme pro dřevo a vhodné místo na spaní. Na místě Willym označeném jako srub nacházíme jakési smetiště. Moc se nám to nezdá, po nálezu hrnce a trouby od kamen zjišťujeme, že srub jaksi shořel. Večerní oheň živíme tedy tím, co ze srubu zbylo.

Následující dny se, střídavě rozděleně a pohromadě, touláme krajem. V sobotu ráno varovně zaprší, našťásti naposledy, pak už je nádherně a vedro. Tělo dostává po zimním lenivění zabrat, krajina je zvlněná a členitá. Prolezáme

ohrady s plemennými býky, občas ve velmi rychlém tempu, býk nemá veřelce rád. Kvetou petrklíče, kyčelnice a dřípatek, na to, že je to chráněný druh, je dřípatek až nestydatě hodně. Na krásné a zapomenuté tvrzi Pasovary potkáváme hradního pána osobně, zrovna pálí vyklučný klest. Vypráví nám, jak tvrz a vesnice pod ní vypadaly kdysi, v olšovém háji mezi zbytky kamení už to nejde ani vytušit. Stačilo 50 let a lidská stopa téměř vymizela z krajiny. Jsme frajeři a koupeme se v Lipně, prý je to teplejší než moře na Rujaně. O filipojakubském večeru je jasno, svítí měsíc a na paloučku jen jen vily zatančit. Kubajs čte pro jistotu dopravní předpisy pro jízdu na koštěti a vysavači, všechny dáváme pozor a rána se dožíváme v plném počtu. Jarní sluníčko nás vypeklo, vlastně spíš opeklo, takže ve vlaku cestou domů si lížeme popáleniny. Ale stálo to za to.

Awačin – Ivana Hönigová
foto Petr Harant – Gu a Josef Porsch
– Ablákela

DESKY

Co nového v mezinárodním woodcraftu???

Kontakt s OWC v Anglii je tradičně velmi dobrý a trvá situace, že LLM a OWC jsou hlavními tahouny na poli mezinárodního woodcrafterského dění. Jediné, co se pro malý zájem neuskutečnilo, je emailové dopisování mezi členy obou organizací. Škoda.

S woodcraftery v Polsku udržuje stálý kontakt Aleš Kapica. Bylo by určitě velmi přínosné a věřím i zajímavé, zorganizovat ještě tento rok nějaké společné táboření s Poláky, samozřejmě nejspíše v regionu severní Moravy. Uvítal bych zájem našich kmenů z této oblasti. Musíme si uvědomit, že naši bratři v Polsku jsou zcela v začátcích a jakékoli táboření a jakýkoli instruktážní program by jim velmi pomohli.

Zajímavé je dění v Uruguayi. Sledujete-li pravidelně jejich webovou stránku, zjistíte, jak nadšení jsou tito lidé a jak se opravdově snaží generovat hnutí woodcraftu ve své zemi a na celém jihoamerickém kontinentě. Nové zprávy od Ignacia Andreatty z Uruguaye jsou velmi potěšující: v minulých čtyřech měsících vznikly tři kmeny sdružení „Circle of Pilgrims“, a to v Santiagu (Chile), Xalapě (Veracruz, Mexiko) a v San Diegu (Kalifornie). Naléhavě bych potřeboval pomoc kohokoli, kdo ovládá španělštinu. Jde jen o pravidelnou komunikaci, protože naděje na setkání je samozřejmě velmi malá.

Během tohoto období jsme měli nahodilý kontakt s jakousi Italkou, která projevila zájem založit nějakou skupinu v Itálii. Kontakt se zatím vytratil, ale uvidíme.

Velmi dobře probíhá součinnost na poli mezinárodní organizace Bluesky World Woodcraft (BSWW). Směřuje ke světové události číslo 1, a sice k oslavám 100. výročí založení woodcraftu. Rozhodli jsme se navrhnout ke schválení všem organizacím pod střešou následující:

1/ v červnu nebo září 2002 se bude v Seton Castle v Seton Village konat světové setkání náčelníků a zástupců světových organizací. Organizovat ji bude The Ernest Thompson Seton Institute – ETSI, který údajně stojí v sou-

časné době před odkoupením Seton Castle od rodiny Dee Seton Barber.

2/ na přelomu dubna a května 2002 se bude konat slavnostní setkání v Sandy Balls v Anglii spojené s výsadbou památečných stromů k uctění památky E.T. Setona a Ernesta Westlakea. Errol Bredin přislíbil zaslat do Anglie semena bílého smrku ze Sand Hills, ze stromů, které Seton velice obdivoval. Angličané by během následující sezóny měli vypěstovat sazenice. Na tuto akci budou přizváni zástupci organizací BSWW. LLM se připojí k této akci a přibližně ve stejné době uspořádáme podobnou slavnost na vybraném místě u nás (snad nějak spjatém s osobou Miloše Seiferta nebo na ligovém táboře) a vysadíme zde jednak bílý smrk ze Sand Hills a jednak lípu.

3/ Navrhujeme založení tradice mezinárodního svátku všech woodcrafterů dne 1.července. Nejbližší neděli k 1.červenci by měli woodcrafteri na celém světě ve svých kmenech a skupinách, ale i osamělci, rozdělat oheň po woodcraftersku, aby tak symbolicky světlem tohoto ohně ukázali, že myšlenky woodcraftu jsou právě v jejich místě na světě živé. První svátek budeme slavít blízko 1.července 2002, tedy právě 100 let poté, co Seton založil svůj první woodcrafterský kmen. Vyzveme lidi, kteří se ve světě v tento den symbolicky spojí, aby podali o sobě zprávu, nejlépe na bluesky web, abychom mohli pak zveřejnit, kde všude zaplála světla woodcraftekých ohňů.

4/ ve dnech 3.-15.8.2002 se bude konat 3.mezinárodní setkání woodcrafterů. Oficiální zahájení bude v neděli 4.8.2002. Pro konání akce je navržena táborová základna v Beskydech na Bukovině nad přehradou Morávka. V přípravném výboru je kromě mě stále jen Okeya, takže uvítáme pomoc dalších lidí.

Zkrácená a upravená zpráva z listopadu 2000-březen 2001 podaná na Valné hromadě LLM dne 17.3.2001

Martinem Kupkou - Loganem

Lesní běh

Letošní Lesní běh se konal 7.4. v lo-mech u Kamenných Žehrovic. Přestože podle kalendáře jaro už mělo být tady, byla pěkná zima a celý den poprchávalo. Špatné počasí však neodradilo soutěžichtivé účastníky. Oproti loňskému 1. ročníku jich bylo o něco více, takže organizace byla poněkud náročnější. Letos se soutěže zúčastnilo 77 človíků z kmenů Tussilago, Sacagawea, Strážci údolí, Walden, Ťapáč, Jilm, Osmaka Opo a Jestřábi. A také samotné její trvání se proto protáhlo. Poslední dvojice doběhla asi v 16:45. Některým lidičkům odjížděly autobusy kolem páté, což způsobilo, že vyhlásování výsledků bylo dost telegrafické. Ti, kteří zůstali, se pak odebrali do naší klubovny v Tuchlovicích, kde jsme si společně zahráli nějaké drobné hříčky a zapělí při kytarách.

Doufám, že vás z účasti v příštím ročníku neodradily drobné organizační zmatky. Chystáme na příští rok malou změnu stanovišť a zastávek (něco přidáme něco ubereme). Tož už sa na vás těšíme..

Katka Trnková – Trnka

Dětské internetové stránky

Na adrese <http://iglobe.idnes.cz/iglobedeti.asp> se můžete představit i vy! „Rádi od vás přijmeme články týkající se vaší činnosti, akcí a trávení volného času. Články nám můžete zaslat emailem (Renata.Chabarovova@mafra.cz). Domnívám se, že by to byla dobrá propagace vaší činnosti. Jinak se samozřejmě můžeme domluvit i na jiné formě spolupráce. Teď mě napadá, jestli byste třeba nechtěli přispívat články o Indiánech, nejsem si jistá, jestli to není trochu mimo vaše aktivity, ale myslím, že ne. Podle mě je to téma, které zajímá nejen děti, ale i dospělé a bylo by zajímavé přinášet objektivní informace (protože teď s indiánskou módou mají lidé představy asi docela zkreslené). Styl života, rozdíly mezi jednotlivými kmeny, jejich umění a moudrosti, legendy... nevím, něco z této oblasti.“

O historii masopustu a o masopustním reji v Holoubkově

Od doby, kdy člověk objevil schopnost hroznů proměnit se v opojný nápoj, nenechal úrodu vína náhodě. Starořecké báje vyprávějí o krásném a mocném Dionýsovi, bohu vína, bohu dávajícím lidem sílu, radost a plodnost.

„S veselým zástupem ověnčených mainad a satyrů prochází veselý bůh Dionýsos po celém světě, ze země do země. S věncem z vinné révy, s thyrssem ozdobeným břečťanem v rukou kráčí v čele průvodu. Kolem něho v rychlém tanci krouží se zpěvem a výskáním mladé mainady a poskakují vínem opilí neohrabaní satyři s chvosty a kozlíma nohama. Za průvodem vezou na oslu staříka Seiléna, moudrého učitele Dionýsova. Je značně opilý, sotva sedí na oslu, opřen o měchy vína. Věnc z břečťanu sesunul se na jeho lysé hlavě stranou. Zvolna se pohupuje, jede a dobrodušně se usmívá. Mladí satyři jdou vedle opatrně stoupajícího osla a obezřetně podpírají staříka, aby neupadl. Za zvuků fléten, píšťal a tympanů hluchý průvod kráčí horským krajem, temnými lesy i zelenými lučinami. Tak kráčí vesele Dionýsos po zemi a vše podmaňuje své moci. Učí lidi pěstovat vinnou révu a vyrábět z jejích těžkých hroznů víno.“

Uctívání Dionýsa bylo do Řecka přeneseno z Thrákie. Svátky na počest Dionýsa byly významné tím, že se z nich vyvinula v Athénách divadelní představení.

Římané uctivali Bakcha (Bacchus), boha úrody a vína, a slavili tzv. bakchanálie. Jejich obdobou je i český masopust. O masopustních rejích z Čech a Moravy máme písemné zprávy již ze 13. století, ale rej masopustních masek je spojen s tradicí předkřesťanských pohanských obřadů, na něž navázala činnost církve podle zásady, že co nelze potlačit, je nutno převzít a uzpůsobit vlastní potřebě. Od středověku čeští mravokárci vystupovali proti rozpustilostem, které se o masopustu děly, aniž by však přísná kritika ubírala cokoli z dobré nálady lidí. Masopust slavili všichni, od nejchudších až po panovníky. Je známo,

že čeští králové v tu dobu strojili hostiny, kam zvali nejen šlechtu, ale později i zástupce městského stavu. Masopust se slavil na venkově i ve městech, kolem 18. století se začaly pořádat zvláštní taneční zábavy zvané reduty. Prvá reduta se pořádala v Praze roku 1752.

Přípravou na masopust býval čtvrtek před masopustní nedělí, nazývaný „tučný čtvrtek“. V mnoha usedlostech mu předcházela zabijačka.

Panovalo přesvědčení, že o „tučném čtvrtku“ má člověk pít a jíst co nejvíce, aby byl celý rok při síle. Hlavní masopustní zábava začínala o masopustní nedělí. Oběd byl bohatý, ale netrval příliš dlouho, protože se všichni chystali do hospody k muzice. Někdy se tancovalo i přímo na návsi. Pivo teklo proudem, muzikanti se měli co ohánět. Tanec se protáhl až do rána.

V zábavě a tanci se pokračovalo i v pondělí. V mnoha vsích se konal tzv. „mužovský“ nebo také „babský“ bál, kam neměla chasa přístup. Tancovali jen ženatí a vdané. Věřilo se, že jak vysoké bude selka při tanci vyskakovat, tak vysoké vyroste obilí nebo len.

Vyvrcholením masopustu bylo úterý. Toho dne procházely venkovem průvody maškar. Pochůzky masek neměly obvykle závazná pravidla, záleželo většinou na vtipu a pohotovosti „maškarádů“, jaké taškařice budou provádět. Při návštěvách domů se zpívalo, tancovalo, přednášely se vinše, žertovalo se na úkor hospodáře a hospodyně. Masky byly všude pohoštěny něčím k zakousnutí, ale především pálenkou a pivem, které ještě zvyšovaly veselí a rozpustilost. „Maškarádi“ také dostávali výslužku, za kterou pak chasa pila večer v hospodě. Masky byly rozmanité a závisely na vtipu a šikovnosti mládenců. Bývalo však i několik masek tradičních: medvěd, někdy vedený na řetězu medvědářem, klíbná (šiml, kobyla skrývající často dvě osoby), brúna s rohy, jezdec na koni, Žid s pytlek na zádech, bába s nůši, kominík s žebříčkem, kozel a další. Při obchůzce měly často jednotlivé masky stanovenou, jak se mají chovat – medvěd strašil malé děti, Žid vyjadřoval nespokojenost s dárky, protože mu připadaly malé apod.

V době renesance a baroka se rozšířila po českých městech v době masopustní žakovská představení, jejichž námětem byla „hra s Bacchusem“, při níž byl se vši vážností

souzen „pán ožralců“, aby byl posléze za neschůdné prokázané nešlechetnosti odsouzen a potrestán. Ohlasem těchto her se stalo

po chováání Masopusta maškarami na závěr masopustního průvodu. Úterní zábava končila přesně o půlnoci. Nastala středa (tzv. Popeleční) a s ní čtyřicetidení předvelikonoční půst.

V Holoubkově jsme obnovili tradici masopustního veselí v loňském roce. Náš kmen JILM se totiž věnuje návratu lidových zvyků do vsi a masopust mezi takové zvyky neodmyslitelně patří. Jeho smyslem je především pobavit sousedy i sami sebe. Pozvat lidi na návěs, aby se navzájem bavili – prožívali pocit radosti z působení radosti druhým. Byl jsem mile překvapen, kolik lidí to takto pochopilo.

Masopustní průvod se hnul o druhé hodině odpolední na svou pouť obcí. Funebráci hrdě nesli v průvodu svého Masopusta, d o p r o v á z e n i Smrtkou s kosou, katem a soudcem, z á s t u p e m nejružnějších masek a hlavně pořádnou dechovou muzikou. Radostnou atmosféru průvodu velmi pozvedli sousedé přicházející ze svých příbytků nabídnout tradiční nadýchané koblíhy a nějakou tu slivovičku na posilnění. O nevšední podívanou se zasloužili všichni, kdo se nestyděli obléknout se za maškaru a přispět vtipnou taškařicí. Bylo nás, takových bláznů, prý na sto třicet. Také pánubohu děkujeme za krásné počasí, kterým naše oslavy už druhým rokem provází. A jestli se někdo nachladil, počasí za to opravdu nemůže. (Doporučuji připojit se k naší Slavnosti prvního koupání v přírodě, která se skutečně 24. dubna a zahájit tak otužovací kúru – člověka pak nějaký mrazík hned tak nezlomí.)

Nakonec jsme svého Masopusta odsoudili k trestu smrti. Popravou Masopusta se vyřadíme se všemi neřestmi, které nás v uplynulém období potkaly. Podejme si ruce a zapomeňme, co jsme si kdy špatného provedli, neboť věřte, téměř nikdy to nebylo ze zlého úmyslu. Odpuštěme si. Vyrovnáme se sami se sebou. Je konec zimy, blíží se jaro, čas setí – zasejme lásku a porozumění, toleranci, pochopení jeden pro druhého. Není nad dobré lidské vztahy.

Držte se zkrátka a pilně pracujte až do příštích masopustních oslav. Těším se, že pak opět spolu prožijeme onu hloubku pohanství, která dřímá v každém z nás.

Josef Sokol – Sokol, kmen JILM

Můj nejsilnější kulturní zážitek poslední doby

Stává se vám někdy, že po skončení nějakého pěkného divadelního představení je vám líto, že už je konec? Zůstali byste nejraději ještě sedět v křesílkách a nechali se unášet dějem dalšího příběhu, který by pro vás na jevišti rozehrály nové postavy? Protože mě se to někdy stává, musím pro všechny spřízněné duše vzpomenout na jednu skvělou divadelní podívanou, kde takový pocit určitě zažijete, kde se budete smát od začátku až do konce a útržky z jed-

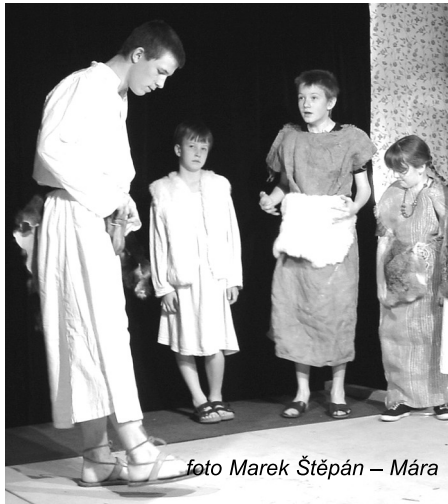

foto Marek Štěpán – Mára

notlivých představení se stanou součástí vašeho života...

Přesně na Apríla tohoto roku vypukl v Eliadově knihovně Divadla na zábradlí TŘETÍ NETRADIČNÍ FESTIVAL ČTRNÁCTKY (našich přátel ze čtrnácté skupiny dětské organizace KONDOR). Ve třinácti představeních jsme mohli shlédnout herce malé i velké, živé i dřevěné, poplakat si, zapřemýšlet, strachy ani nedýchat

nebo si pořádně rozhoupat bránci, bloudit minulostí, přítomností i budoucností...

Nejraději bych napsala o každém divadelním představení zvlášť – o půvabné bludičce, vášnivém virtuosovi, Vilémovi, který se na jevišti koupal a myl si hlavu, o bodré pekaře, krvežíznivém hraběti Drákulovi, indiánském bojovníku s nafukovacím žaludkem a vylezajícíma ušima, o nádherném zrození (od početí až po porod) Zlatých Čtrnáctů – symbolů celého festivalu, o skvělé atmosféře, kdy se

téměř celé hlediště vystřídá na jevišti, o tom, jak je legrační, když pak na velikonočním táboření potkáte v lese Čecha, Lecha, sedm trpaslíků, pekaře nebo interdimenzionálního skřítků ženského pohlaví – ale to by mi asi nestačil ani celý Bizoni vítr. A tak se musím spokojit jen s jedinou větou: BYLA TO JEDNA BOMBA ZA DRUHOU!!!

Moc bych vám přála to všechno vidět, a proto, až někdy uslyšíte, že se zase netradičně koná Divadelní festival Čtrnáctky, neváhejte, protože to opravdu stojí za to!

Jana Vávrová – Štítá

Dopis přítelkyni pojednávající o slavné pouti lyžnické, konané ve dnech 16.-18.2. L. P. 2001

Velectěná přítelkyně,

jest mi nesmírným potěšením zpravití Tě o přijetí mé osoby mezi ctěné dámy a pány OKLMČ – totiž Obnoveného klubu lyžníků moravsko-českých. Však nutností jest vypsati Ti tuto přeradostnou pro mne událost pěkně od počátku.

Příšedší list od velectěného pana starosty Orana Pomazaného ráčil mne zvát k účasti na 16. starolyžnické pouti po vrších Jesenických. Ačkoliv nevládnou uměním lyžnickým, bylot' nemožno této pozvánce odolati, neb toužila jsem velice nadýchnouti se čerstvého vzduchu horského a prožiti weekend v společnosti hodné mého společenského postavení. Po podrobné instruktaži a výpůjčce zbroje lyžnické vyrazila jsem na cestu v společnosti ctěného pana starosty obce lyžnické, slečny Lydie a ctěného pána Kaspera. Dorazivše authomobilem v turistickou vsi Karlova Studánka, opěšali jsme, a obloživše se batožinami, vydali jsme se vzhůru v ob-

last, jež sluje Velká Kotlina. Cestu tuto není nutno popisovati, neb únavná byla a zdoluhavá. Jak mé oko potěšilo se, spatřivši těsně před soumrakem střechu nocležny naší! V tuto pak v hluboké noci dorazili zbylí poutníci obce lyžnické. Dle vyhaslých pohledů a výroků některých (př. „Sem už mě nikdy nedostaneš!!!“) lze usuzovati, že i jejich cesta byla značně útrpná. Dalšího rána, po promazání důkladném výzbroje lyžnické, zmasírování bicepsů našich, názorné instruktaži pádů a následných zdvihů a s hymnou OKLMČ na rtech, vydali jsme se konečně po stopě lyžnické. Cíl naší thrasy - Göringovka. Nutno zmíniti se o skutečnosti, že naše ctěná obec lyžnická jest uspořádána v duchu i stylu konce 19. století. Toť platí pro výstroj i výzbroj lyžníkův, jakož i dressy lyžnické. Dámy přirozeně mají cudné suknice.

Sněžná pokrývka nebylať k nám příliš přízniva, což na povrchu zledovatělevším problémy činilo lyžníkům zkušeným, natož pak těm „zeleným“, k nimž i já patřiti ráčím. Zkrátiv z důvodů těchto thrasu pouti a po vydatné krmi u vzplanuvšího ohně táborního, pokynul ctěný pan starosta ku cestě zpáteční. Má ctěná osoba ještě se dvěma lyžníky dobrovolně setrvávavšími v šlíním (=pomalém) mém thempu – ráčila uzavíratí (vždy)

náš ctihodný houfec lyžnický.

Dorazivše na nocležnu naši, relaxujíc v poloze vodorovné, nabírala jsem síly své ku večeru společenskému, kterýžto následoval. V nastalém čase, sestoupivši ve své thoaletě večerní a – ve vsí skromnosti – oslnivše všechny přítomné pány i dámy, započal slavnostní rej. Po projevu úvodním ctihodného pana starosty, s bušícím srdcem vzruchem, zazněla

sálem přisaha slavnostní z chvějících se úst nás, členů čerstvých. Ta zpečetěna bylať polibkem na ctěnou hůl starolyžnickou. Utvrzena pak slavnostním slibem každého z nás – členů přibylých, že vždy hlásati budeme slávu obce lyžnické ve vrších i dolinách. Předán nám byl Doklad členský obce lyžnické, kterýžto „opravňuje k nákupu přednostnímu všelikých pokrmů i pitiva na chatách horstev našich s „horskou slevou“. Ráčili jsme též přijmouti nová jména, inspirována děním osob našich při pouti lyžnické. Následovala pak zábava grandiózní s krmí hojnou, hudbou, tancem a hrami rozličnými. V den nedělní nadešla soutěž velkolepá, kdež

možnost měl každý předvésti umění své lyžnické. Užili jsme si legrace převleklé, zvláště pak při krasojízdě, kdež největšího úspěchu skliditi ráčily kreace na ctěném pozadí lyžníkově skončivši. Rozloučivši se zapěním písně lidové, obrátili jsme se čelem ku domovům našim. Ni cesta tato nepostrádať dramatickosti, neb nožky naše obtěžkány byly ski a bedra naše batožinami ohromnými. Na zledovělé pokrývce sněžné pádů bezpočetných bylot', při nichž utrpěla „pouze“ batožina má po saltu graciózním ctihodného pána Kaspera Lomenného. Skvěle tak reprezentoval své ctěné jméno, což budiž ku cti jeho. Batožina má tím pádem dosloužití ráčila. Jako pietní akt věnovali jsme jí minutu ticha.

Tímto nešťastně – šťastným koncem loučím se s Tebou doufající, že i Ty se připojíš k našemu ctihodnému spolku.

S přáním dobra mnohého a srdečným SKOL!

Tvá Iva Ježek - Hejkašlízni

HOTWENAK – ŠAMAN KMIENE NESKENON

Nosíš šerpu poct? /Honza Vacík, Šaman kmene Neskenon zabafá z dýmky a dá se do vyprávění/ Neskenon, jako takovej, nemá šerpu celoligovou... šerpu máme takovou, že od štítu nahoru je černá, tam se dává slibový odznak, mistrovství – ty máme (jako Midewiwin) svoje vlastní, štít a zbytek je červený, tam vyšíváme Orlí pera. Teď bylo 35 let Neskenonu, tam jste ji mohli vidět.

Od kdy jsi v Neskenonu? Od 10.10. 1990. Kolik mi tehdy bylo, si spočítej, teď je mi devatenáct.

Měl jsi v Neskenonu nějaké funkce? Byl jsem *Owachira*, to je vůdce klanu a *Watutka*, tj. zástupce vůdce. Byl jsem *Ohnivec*, později *Wagamed*. Teď zastávám funkci *Šamana*.

Co je to vlastně Midewiwin? Midewiwin je spolek kmenů zabývajících se ohnivectvím. V Lize jsou obřadníci, naši *Šamani* jako jednotlivci, ale v Midewiwinu má ohnivectví tři stupně: *Ohnivec* má pochopit cestu nahoru, drží tradice, obřady atd. *Wagamed* může vést sněm, může udílet Orlí pera. Sněm může vést, pokud nemůže žádný šaman. Musí se zeptat tří *Šamanů* a sněm mohou vést dva *Wagamedi*, ne *Wagamed* sám. *Šaman* může vést sněm, udílí Orlí pera a vede Radu orlích per. Taky dává pozor na obřady v kmeni, na tradice... Do ohniveckého kurzu se člověk nedostane tak, že by tam chtěl, je vybrán.

Kdo ho vybírá? Šamani? To tam radši nepiš, to je tajný. *Wagamed* má právo na sněmu bubnovat. Bubnuje třeba při udílení Orlích per.

U nás, když si člověk splní nějaký čin, tak potřebuje dva svědky. Jen když je Sachem, může si svědčit sám. Čin předkládá Radě orlích per, tam ho předvede nebo doloží, že ho splnil. Potom Rada orlích per bez něj rozhodne, zda to schválí, nebo ne. Před sněmem dostane lísteček, kde je napsáno, které činy mu byly uznány.

Na sněmu pak požádá např.: „Já Hotwenak z rodu *Cayuga* žádám o udělení dvaceti Orlích per ze čtyř světél. (To se teda stává málokdy.) Ten, co udílí Orlí pera, řekne: „Hotwenaku, připrav se k obřadu.“ Ten, co žádá, se svlékne do půl těla a *Šaman* má takový důtky nebo bičik a řekne: „Předstup před oltář lesní moudrosti a poklekni.“ A *Šaman* řekne určitou frázi a švihne ho důtkami přes záda. Za každé světlo jednou a může se to až trojnásobit. Bičik – obřadní hůlka je Tabu, kromě *Šamana* na ni nikdo nesmí šahat.

Sněmy máte veřejné? Jo, zvou se tam hosti. To se projednává na Radě orlích per.

Jak to bylo, když jsi přišel do Neskenonu? Nejdřív jsem se stal členem Malého klanu (pro lidičky od 8 do 11 let, ten teď zrovna nefunguje) a tam jsem splnil nováčkovskou zkoušku. Pak jsem šel do velké družiny, tam jsem dostal novou nováčkovskou zkoušku a na splnění jsem měl dva měsíce. Pak jsem byl přijat. Tak se stáváš členem nějakého rodu. Když se staneš členem rodu, už jsi v něm napořád.

Já jsem členem rodu *Cayuga*. Neskenon má celkem čtyři rody: *Mohawk* – *Modrá želva*, *Onondago* – *Černý medvěd*, *Seneca* – *Bílý jestřáb* a *Cayuga* – *Hnědý bobr*. To je jejich pořadí, jak vznikaly a jak sedí na sněmu. Úhoři, to je rod pro malé. Seneca a Mohawk teď nejsou aktivní, nemáme tolik členů, abychom rody zaplnili. Teď máme čtrnáct, patnáct bodovaných členů. To jsou lidičky od těch desítek. Nejmladšímu je osm, ten je jediný a nejstaršímu je šestnáct, ten dělá *Owachiru*. Plus my jako náčelnictvo.

Činy plníte podle Svitku? První se plnily činy podle Setonovy Knihy lesní moudrosti, pak Hiawatha, zakladatel Neskenonu, vytvořil Zápisník orlích per, ten se často měnil, teď plníme podle nového Svitku, jen Mistrovství máme svoje.

Jaký je teď tvůj vztah k Neskenonu? Jsem tam Šaman, funguju. Ta funkce je neodejmutelná. Když jsi jednou Šaman, už jsi jím napořád.

Jaký máš pocit ze systému Midewiwinu? Je to funkční, i když máte jen patnáct členů? Je dobře, funkční, problém je akorát, že nemůžeme nikde nabrat lidi. Na náборы teď do škol nepouštěj. Nechtěli nás pustit, že tam teď chodí tolik lidí, že by nestihli učit. Občas někdo přivede kamaráda. Je to taky dobou. Neskenon funguje od pětadesátého roku. Od té doby lidstvo prošlo takovejma změnami.

Dřív o to byl zájem, a teďka každé paři na počítači nebo někde fetuje.

Jaký sou dneska ty děti? Jiný.

Myslíš, že z nich vyrostou noví Šamani a že to potáhnou dál? To, záleží na nás, ne? Na tý výchově v kmeni, víš co? Je to individuální podle člověka.

Jezdíte autama na táboření? Ne.

Vozíte mobily? Ne. Když si někdo vezme walkmana na výpravu, řekneme mu, ať to nevozí, to do toho lesa nepatří, ne. Na táboře máme pro krizový případ mobila i auto. Jezdíme dvakrát ročně pod týpi. Na letní tábor jezdíme všichni, v zimě jen určitá elita lidí, který si myslí, že na to maj. Můžou tam bejt i malý kluci, je to na rodičích, jestli je tam pustěj. Baterky na táboře používáme.

Máte určený pravidla pro táboření? Je to individuální na těch lidech. Při vaření na suroviny nehrajem.

Ty osobně chodíš na táboře oblékaný zásadně indiánsky? Ne, ale spíš jo. Je to pocit. Jde o pocit. Se staršíma jezdíme v indiánským a děláme Indiány. Ale malý kluky k tomu nemůžeš nutit.

Ty „děláš“ Lesní indiány. Proč Lesy? Protože Neskenon je založená na tradici Lesních indiánů. Neskenon znamená Velký mír, vzniklo to od Irokézů.

Neměl jsi někdy chuť dělat Prérie? Měl. To byla ta doba, kdy sem měl chuť hrát si na Indiány. Nakonec zvítězili Irokézové. Věděl jsem o tom nejmíc a je v tom určitý tajemství.

Máš nějaký „indiánský“ sen, jako třeba žít v dlouhém domě? To víš, že mám, ale kde tady postavíš dlouhý dům a z čeho? Víš co, hrajem si na Lesní indiány, ale jezdíme do týpek, takhle to je. Jde spíš o člověka jako takovýho... Doufám, že mě to bude furt bavit, jezdit ven, jak tábořit, tak prostě na vandr jako tremp. Ale samozřejmě, že by se mi líbilo bydlet někde v dlouhým domě nebo v hoganu. Ale v pozici dnešního člověka je to takový nerealizovatelný, bych řek'.
Chceš se podívat do Ameriky? No, jasně. Chtěl bych se podívat taky do Tibetu, na Ukrajinu, na Sibiř, do Kanady... chtěl bych objet Pláně. Mě zajímá kultura všech těch Indiánů.

Co říkáš současným Indiánům? Podle jednoho nelze soudit. Ale to víš, bastí slepené izolačkou a v berderce kapsička na cigára. Ta doba nejde vrátit... Nikdy to nepude, už.

Z jakého důvodu nosíš skalpovou kadeř? Vlastně to dřív sloužilo k provokaci nepřítele. Mám to ze svého pohledu, z pohledu člověka kterej si hraje na ty Lesní indiány, kterej se snaží pochopit jejich filozofii. Prostě se mi to líbí, je to stylový účes, pohoda. Ale z pohledu konzumního člověka... je to strašně těžký, mít to. Potkávám nácky a ty řeknou – hele náček za... pankáč, dem na něj, tak co, dostanu do držky. Naštěstí sem ještě nedostal. Vidím postoje lidí – hele, ten má čiro, má kohouta, je náček špatnej, prostě pankáč a zavrhnou tě. Lidi co mě znaj, to je pohoda... je to těžký nosit tady ten účes. To je někdy i s dlouhýma vlasama.

Co děláš? Jsem vyučený uměleckej truhlář, teď dělám nástavbu. Něčím takovým bych se chtěl žít. Mám vztah k přírodě, lesům. Máma je skautka, táta i ségra. Já byl taky, než jsme vstoupili do Ligy. Táta na to vždycky nadává, vždycky říká – á Kůžičkáři za... Táta mě vždycky ale podporoval. Máme vadily i ty náušnice

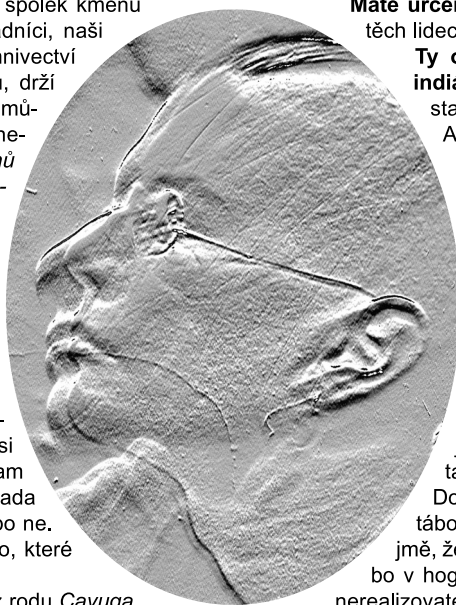
Co koničky? Mám rád knihy – filozofii, sci-fi, fantasy, klasiku. Waltari, Pratchet, prostě podle nálady. Co mě hodně oslovilo, to je Forest Carter – *Odvedu vás do Sierra Madre* a *Škola malého stromu*. To jsou moje oblíbený knihy.

Hudbu poslouchám podle nálady, od vážný po pank. Neposlouchám rap, techno, dechovku. Ty elektronický taky ne. Občas hraju na foukací harmoniku, to všichni nesnášej, takže akorát vobčas pro sebe. Filmy podle nálady, od pohádek po Vietnam. Dělal jsem karate, teď rekreačně hraju lacrosse.

Chystáš se na „Železného muže“, Willy nás tuhle na táboře hecoval, ať do toho dem. Záludná otázka... Zatím ne. Je to hustá, hustá záležitost.

Díky za rozhovor

(S Hotwenakem rozmlouvali Regina a Čanešiča 20.11.2000 v indiánském baru Sonora.)

Nějak mě zaskočilo, jak ten čas letí. Nedávno mě Biminiji oznámil, že LADISLAV VODÁK – LETÍCÍ SOKOL, bude v červenci letošního roku slavit své osmdesáté narozeniny. Před mýma očima se náhle spustil film vzpomínek. A protože byl plný táboření i divočiny, rozhodl jsem se vzpomínat si společně s vámi.

Milý Letící Sokole, ber tento článkuček jako projev poděkování za všechno, co jsi pro nás udělal a zároveň i jako blahopřání od nás všech k tvému životnímu jubileu.

Pro mne je Láďa jedním z prvních starších woodcrafterů, které jsem poznal. Bylo nám s Loganem kolem dvaceti, byli jsme hladoví po nových podnětech a na jednu před námi stál dospělý člověk, který, ač pokročilého věku, měl rád úplně stejné věci jako my. Když mluvil o přírodě, zálesáctví, woodcraftu nebo o Setonovi, přímo z něj sálalo ohromné nadšení a láska pro tyhle věci. Tomu se jen těžko dalo odolat. Byl pro mne živoucím důkazem toho, že lesní moudrost není jen zábava pro mladochy, ale že je to opravdu program na celý život. Setkávali jsme se pak často. Rád vzpomínám na páteční večerní sedánky v jeho sušickém domku, odkud jsme někdy druhý den vyráželi tábořit. Většinou byla pro naše hovory každá noc krátká. Sokol měl vždy o čem vyprávět. Láďu v první řadě zajímalo všechno, co se nějak dotýkalo přírody. Neznám člověka, který by uměl zaníceněji vyslovit slovo divočina. Myslím, že není většího důkazu jeho zájmu o divočinu než to, jak intenzivně se podílel na projektu nazvaném Ochranařský průzkum Šumavy. Sokol byl více než tři roky vedoucím skupiny nadšenců, kteří postupně navštívili všechna zajímavá přírodovědná místa Šumavy. Odvedli v terénu ohromný kus práce a zpracovali svoje výsledky tak, že státní ochrana přírody mohla podat návrh, aby v roce 1963 byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast Šumava. Původním cílem byl sice vznik Národního parku Šumava, ale toho se nadšení ochranařů dočkali bohužel až v roce 1991. Tím však Sokolova ochranařská aktivita zdaleka nekončí. Dalším velkým projektem byla snaha o znovuvysazení rysa na Šumavu. To se mu opět jen s hrstkou nadšenců nakonec podařilo. Rád vzpomínám, jak byl Láďa spokojený, když jsme jeho americkým válečným vozem značky Jeep vezli velkou dřevěnou bednu, ve které byl už asi čtvrtý rys určený k vypuštění někde v oblasti Losenického potoka.

Určitě nejsem jediný, koho Láďa svým nadšením přivedl na cestu k Setonovi a k woodcraftu. Nechejte si někdy vyprávět třeba od Divouse či Polyho, jak se oni dostali do LLM. Mezi zajímavostí určitě patří i to, že Sokol byl otcem a pak i hlavním realizátorem nápadu přejmenovat vrchol hory Křemelná, kterou od roku 1990 čeští woodcrafteri nazývají Mt. Seton. O rok později se mu podařilo, aby LLM odkryla pamětní desku na rodném domě Miloše Seiferta v Sušici.

Z jeho velkých zálesáckých znalostí jsme čerpali inspiraci pro naše Šumavské tábory. Konečnou staré woodcrafterské tábořiště na Kepelském potoce nám dohodil přímo on. Doma měl vždy spoustu zahraniční zálesácké literatury, nad kterou jsme rádi sedávali. Od něj jsem poprvé slyšel pojmy jako je voyager,

longhunter, harcovník či mountainmen. V roce 1986 se mu podařilo vydat zajímavou tábořnickou příručku, kterou nazval „Šumavskými stezkami“.

Nejraději jsem měl, když začal vykládat o svém dětství a o Šumavě. Vždyť zde také strávil většinu života, a tak věděl o kdekakém zajímavém místě. Udivoval znalostmi detailů ze života bývalých svérázných postav žijících uprostřed hor. Mnohokrát jsme spolu mluvili o tom, aby sepsal všechny ty historky a příběhy, co prožil nebo slyšel. Říkal, že má moc jiné práce a že nemá tolik odhodlání napsat knihu. Přesto pro ochranařské časopisy, ale i náš Bizoní Vítr, napsal dost zajímavých článků. Jeden takový jsem vybral a posuďte sami, jaký je Sokol úžasný vypravěč.

VEČER V MECHOVÝ CHALOUPECE

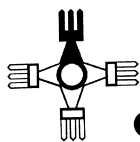
V těch našich šumavských horách je takovej zapomenutej kout prostřed hlubokých lesů s ouzkejma údolima, hučící říčkou a stráněma až do nebe. A tady uprostřed samejch lesnatějch hor, mezi Polední horou, Křemelnou a Vysokým Hřbetem, se tomu odjakživa říkalo země slaťovejch jahod – to podle těch mechovejch kopečků s rozházenjma červenejma klikvama, mezi kerejma se v noci proháněj světýlka. V jednom koutě tu stávala u lesa na okraji slaťovjho potůčku roubená chatka, kerej se říkalo Mechová chaloupka. To proto, že vokolo byl samej mech, pak už jen korálky brusinek a spousta rašeliníku, co byl dobrej na vobvazy. Ta chaloupka nás kluky ze zálesí přitahovala. Už když si překročil její práh, hned si cejtíl dřevo vyuzený dřevěnkama, a z těch volskou krví natřenejch trámů jakoby eště včira znělo brnkání citer, smích děvčat, cinkání rolniček a supení koníků. Bydlíval

Petr Willy Vilhelm

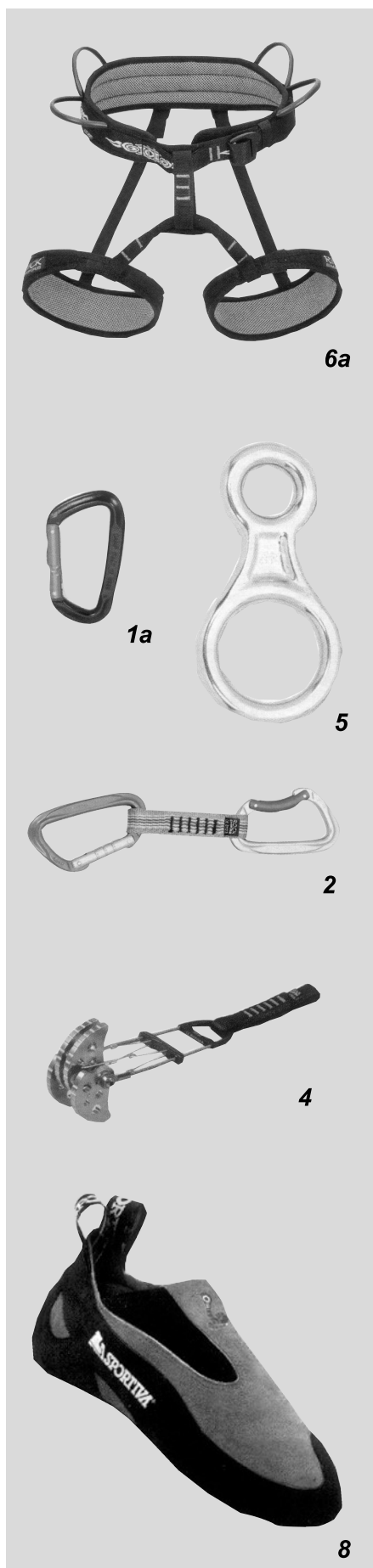
tady sám uprostřed lesů starej Kuba, co míval pro každjho vždycy dobrej šňu-peček. Tady v tej dřevěnici se setkávali pašeráci z ponurejch Weitfällerskejch slatí, rybáři ze ztracenejch zákoutí a „lesní běžci“, jak se tady říkalo těm, co uměli „uchodit“ jelena nebo čihařit lesní ptáčky.

Jednou jsme se zase domluvili s klukama, že se podíváme ke Křemelný řece, na starý lososí trdlišata. A jako dycky jsme šli nejdřív ke Kubovi. Bylo to zrovna v pátek, kdy u něj bejvalo najveselejc. To se tady stavěli horalé s krosnama, aby si pověděli vo počasí, zdraví a hlavně se vohřáli, než se rozejdou nahoru do svejch před světem zapadlejch domovů. Ta chaloupka měla pro nás eště jedno kouzlo – volání šumavský divočiny, to protože jsme tady slyšeli takový tajemný názvy různějch míst v horách jako je Sněžná řeka Gsenget, bavorská Alma, Země malejch smrků, ale taky Steinfolele, resonance, ledové jahody, nejšle a to viš i další. V ponebí visely sněžnice, krosna, lososí grondle, v koutě stál soudek na pstroužky, no zkrátka všude takový ty krámy, co člověk v lese potřebuje. To vopoledne sem zašel i starej Sepl ze Slaťovj chalupy a ten dycky něco zajímavýho věděl. Zasedl u javorovjho stolu, popotáhl z fajfky a spustil.

„Tak vy byste chtěli slyšet vo tom Medvědí kořenu. Tady nahoře na lesních světlínách, kerý vznikly vypálením lesů na pastviny vysoko nahoře, kde to bejčkům svědčí, pásával starej Jógl. Von to byl samotář uzavřenej, lidem se vyhejbal a mimo nedělních bohoslužeb se z pastvin vlastně ani nehnu. Ale zato bylo vo něm známý, že znal tajemství kytek, stromů, lesních zvířat a ptáčků, uměl léčit dobytek, pomohl telátkům na svět, ale taky se vo něm říkalo, že umí mluvit s lesními vílama. No a von byl taky vobjevitelem slavnýho šumavskýho šnapsu. To bylo tak. Jednou večir si všiml, že nemocnej bejček, kerej se moc nepál a pořád polehával, vyhrabává kopytem v zemi nákej kořen, kerej pak sežral. To se vopakovalo po několik dní, až se bejček uzdravil. Jógl se šel podívat, co je to za bejčí. Vono to mělo takovou vostrou přichuť a tak tej kytce pro tu sílu začal říkat Medvědí kořen. Když za ním jednou přišly babky, co sbíraly v lese divoký kytky na líky, zkusily k tomu kořenu, kerej rozsekaly na kousky, přidat trošku špírítusu a nechaly to ustát. Byla z toho cejtít trochu země a trochu aróma z našich pěknějch horskejch bylinek. To víte hoši, když se to poprvé pije, tak ta síla málem jednoho porazí. Teprve časem se tomu přijde na chuť a nejlípší to je po jídle na lepší vytrávení. No a tak se Jógl stal slavným vobjevitelem Medvědího kořene, kerej se v našem i v bavorským kraji dodnes vyrábí jak doma tak po fabricku“.

STOUPÁNÍ NA HORU TROŠKU JINAK

*Jako ten křehký plesnivec se skálou se snoubí,
usazen v drsné vrásce vyryté rydlem času,
tak já zatínám své prsty do vrásek minulosti Země,
abych viděl nové ptačí pohledy do hlubin propastí,
vrcholky hor, shlížel se v modrých očích ples,
lezl po ostrých tvářích skal porostlých vousy lišejníků,
koberci mechů a trav.
Ty, horský kvítku, buď mým ochráncem,
aby moje cesty vedly k modré obloze,
mé ruce hladily drsné i hladké kamenné stěny,
pomáhaly kamarádům v horách,
abych mohl střežit kamenné domovy kamzíků, svišťů,
zahrady horských květů a horských duchů
zahalených do mlhy a ledových plání.*

Horolezectví jako součást života v přírodě.

Zeptáte-li se skutečného horolezce, proč leze na štíty velehor, těžko vám krátce odpoví. Snad tyto lidi láká touha po dobrodružství, snaha dokázat sobě, že zvládnou okamžitě řešit náročné situace, překonávání vlastního strachu, hledání dna svých schopností, nerozlučného kamarádství na jednom laně atd. Pro řadu horolezců z minulosti to byla i obrovská touha poznat nepoznané, smět se dotýkat těch nejobnaženějších částí Matky Země. Bez skutečné lásky k horám a přírodě si těžko lze opravdového horolezce představit. Jeden horolezec na otázku novinářů, proč vlastně leze na velehory, krátce a výstižně odpověděl: „Protože existují“.

Proč tento úvod? V dnešní době existuje velké množství variant horolezení. Aby si každý zájemce mohl zvolit, chtěl jsem tímto úvodem trošku přiblížit pocity a myšlení těchto lidí. Pokusím se některé varianty přiblížit.

Klasické horolezectví ve velehorách

Jedná se o lezení ve výškách většinou nad 2 000 m. Je spojeno s vysokohorskou turistikou a často dlouhodobým pobytem ve velehorách. Tato varianta se dělí ještě na horolezectví expediční – nejnákladnější typ zdolávání nejvyšších velehor spojený s pevnou organizační akce, spoustou různého materiálu (někdy i zbytečného přepychu).

Expedici vede často zkušený horolezec „vyšloužilec“. Od tohoto typu se dnes i v Himalájích upouští a mnozí horolezci z zde lezou tzv. alpským stylem. To znamená, že lanové družstvo lezoucí většinou ve dvojici nepoužívá při výstupu fixních lan, žebříků a přemostění z lehkých slitin. Takové družstvo často během výstupu ani nesestupuje do tzv. základního tábora, vše si nesou s sebou a často se pokoušejí vystoupit nejobtížnějšími partiemi hor v co nejkratším čase.

Posledním extrémním typem velehorského lezení je tzv. sólolezení. Tito lezci musejí být vybaveni obrovskou dávkou sebedůvěry, odvahy a především mistrného zvládnání horolezectvého umění. Známým sólistou ve velehorách byl zejména Reinhold Messner, který zvládl vystoupit na většinu osmitisícovek Himaláje. V minulosti průkopníky byli Herman Buhl (sólovýstup na Nanga Parbat) a extrémní alpský sólolezec Walter Bonatti (sólovýstup na pilíř

Petit Dru). Z našich sólolezců můžeme vzpomenout Miroslava Šmída. Vylezl nejtěžšími cestami na El Capitana v Yosemitech.

Specifickým typem je ledovcové lezení, kde se lezec dostává vzhůru pomocí dvou krátkých cepínů a „maček“ (stoupacích želez), připevněných na nohou. Ledovcoví lezci zdolávají strmé části visutých ledovců nebo zmrzlé vodopády vysoké i několik set metrů. Jištění je problematické, zejména na vodních ledech a některé pády mohou končit tragicky pádem celého lanového družstva.

Skálolezení

Největší část současných lezců se dnes věnuje skalnímu lezení na cvičných skalách. Takové lezení je málo náročné na vybavení a do určité míry není moc nebezpečné. Většina cest je již zajištěna fixními jisticími kruhy, skobami, nýty a tzv. borháky. Je dobrou přípravou pro lezení ve velehorách. Ale pozor! Mnohdy pohybově nadaný lezec skončil svůj život rychlým přechodem z lezení na cvičných skalách do velehor, kde podcenil potřebu získání řady velehorských zkušeností, podcenil potřebné vybavení pro případ zhoršení počasí a neuvědomil si, že v případě náhlého zalednění skal ledovou glazurou se obtížnost výrazně zvyšuje a některé úseky mohou být téměř neslezitelné.

Velmi vyhledávaným typem lezení je tzv. bouldering. Jde o extrémně těžké lezení na osamocené balvany, či malé skály bez lana. Kromě lezecké obuvi takový lezec k výkonu téměř nic nepotřebuje. Avšak zvolenou novou cestu délky jen několik málo metrů „nacvičuje“ mnohdy několik let.

V dnešní přetechizované době se lezení dostává i pod střechem hal a tělocvičen. Přesto, že „Překlízkáři“ mají málo společného s původním horolezectvím, je tato forma vhodná jako příprava i pro začátečníky a pro zkušenější jako trénink v zimě a v době podzimních plískanic.

Skialpinismus

Při výčtu známějších forem lezení se zmíním o tzv. skialpinismu. Tato kombinace horolezectví, vysokohorské turistiky a lyžování je snad stará jako alpinismus samotný. Dnes je přístupný každému a umožňuje volný pohyb horolezce či vysokohorského turistu v nádherných zimních podmínkách, kdy jsou hory nejkrásnější.

Umožňuje přechody celých pohoří, sjíždění horských velikánů a končin pěšky nedostupných. V kombinaci s tábořením ve velehorách je neextrémní skialpinismus vynikající formou pobytu v drsné přírodě. Škoda, že tato kombinace alpinismu a lyžování byla vyňata z mého návrhu do Orlich per nového Svitku březové kůry.

Existuje ještě několik extrémních forem činností používajících lezecké techniky a dovednosti – např. speleoalpinismu, zdolávání vysokých vodopádů nahoru i dolů, lyžování po skalách a sutinách pobřežních skal atp.

Zámecce o lezení či horolezectví si může zvolit některou z uvedených forem podle svého vztahu k přírodě, vlastní zdatnosti, odvahy a finančních možností.

Jak pořídit výzbroj a výstroj

Pro skálolezení vystačíte s 15ti až 20ti karabinami (**obr.1a**), jednoduchým lanem průměr 10–12 mm, šesti až deseti „expreskami“ (sešívávané smyčky na propojení dvou karabin, **obr.2**), čtyřmi až šesti pevnými popruhovými smyčkami, na pískovcích musíme počet smyček rozmnožit o smyčky s kruhovým průřezem (lanovice a repšňury různých průměrů). Na skalách z tvrdších hornin místo těchto smyček použijeme různé vklíněnce (**obr.3,4**) do skalních spár a puklin. Počínáme karabinami, expreskami a vklíněnci a dalším lezeckým materiálem, s růstem obtížností lezených cest počet materiálu přibývá. Je velmi důležité pro sebejištění a jištění na stanovišti nakoupit navíc minimálně 4 karabiny se šroubovým zámkem (**obr.1b**) a pro každého lezce „osmu“ (**obr.5**) na jištění a slaňování. K navázání na lano potřebuje každý lezec tzv. sedací (**obr.6a**) a prsní úvaz (popruhový postroj, **obr.6b**). Dnes většina lezců kvůli pohodlí (volnost pohybu, menší váha výzbroje), leze pouze v úvazu sedacím. Pro prvolezce je zde při kritických pádech nebezpečí těžkých až smrtelných poranění páteře nebo lebky.

Ve výbavě lezce by neměla zejména ve vyšších skalách chybět horolezecká přilba (**obr.7**) chránící hlavu před padajícím kamením a zraněním o skálu.

Lezecká obuv pro skály „lezačky“ (**obr.8**) – pro začátečníky je lze nahradit fotbalovými kopačkami s gumovou podrážkou. Pílkou na železo uřežeme špunty alespoň na přední části boty (zadní špunty jsou výhodné při strmých sestupech). Lezačky musí být těsné, kopačky je třeba koupit minimálně o 1 číslo menší než je noha lezce.

Pro horolezectví ve velehorách je navíc třeba alespoň horolezecké kladivo nebo kladivocepín (**obr.9**), skoby jsou nejlepší z tvrdých chrommolibdenových slitin, do ledu je třeba ledovcových skob z lehkých většinou titanových slitin. Skalní skoby však stále více vytlačují různé vklíněnce, které šetří skálu a někdy i lépe drží. Ve velehorách v zimních, kombinovaných či ledovcových terénech potřebujeme pevnou obuv (**obr.10**), většinou pohorky „duplexy“ s plastovou skořepinou a mačky (**obr.11**) – pro lehčí lezení s kloubem, pro extrémní lezení rámové. Lano pro velehory je praktičtější (pro delší slánění) dvojité průměr 8-9 mm s co nejvyšším pádovým faktorem (zajišťuje pevnost lana při opakovaných pádech).

(pokračování příště)

Dušan Hradil - Hanzezi

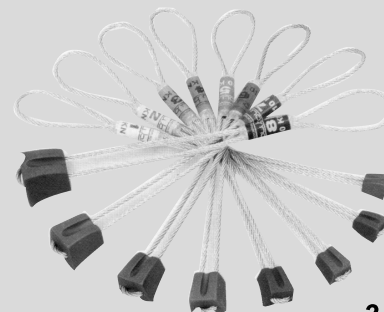
Lezectví, horolezectví, skialpinismus – jak a s čím začít.

Především je třeba si uvědomit, že jde o sportovní činnost a zájmy nebezpečné, rizikové. Proto je třeba mít stále na paměti několik užitečných rad:

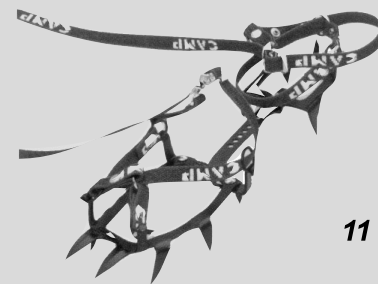
1. Vyhledat na pomoc a úvodní vedení zkušeného kamaráda, který nejenže umí, ale je i schopný vést, tedy horolezecký cvičitel, trenér atp.
2. Uvědomit si, že hory jsou nejen krásné, ale i nebezpečné, trestají každou chybu, zaváhání, neznalost, podcenění síly hor a přecenění síly vlastní.
3. Proto postupuj od jednoduššího ke složitějšímu, od lehčího k těžšímu, od nižšího k vyššímu.
4. Poslouchej rad zkušenějších – i když jsou mladší než ty!
5. Měj úctu k horám a jejich síle, kráse drsné přírody, chraň ji!
6. Připravuj důkladně každou akci, kontroluj pravidelně lana a ostatní horolezeckou výzbroj i výstroj.
7. Nauč se prohrávat, v případě varování přírody včas ustoupit.
8. Kamarádství na horách je svaté. Pomoc potřebným je na horách samozřejmostí, opak zbabělostí.
9. Před náročnou akcí zjisti o dané oblasti co nejvíc informací o podnebí, meteorologických zvláštnotech, geografické i geologické údaje a podrobnosti o zdejších výstupech. Většinu těchto údajů včetně pravidel lezení dané skalní oblasti, nebo hor často najdeme v průvodci.
10. Při cestách do zahraničí se seznam s národními zvyky, zvláštnostmi (tabu ...) a nejdůležitějšími základními frázemi v užívaném jazyce.

6b

3

11

10

Každý tam jednou nemusí

D o t e k p o l á r n í h o k r u h u

Skandinávie mne dlouho lákala, leč dokázala dosud vždy na poslední chvíli uhnout. Až v posledních dvou letech byla ke mně milostivá. Loni jsme byli v Norsku a letos ve Finsku, ale tak, jak je to pro důchodce odboráře cenově nejdostupnější. Pokaždé s CK Hornet Tour z Dolních Studének. Ty dvě krajiny lze těžko srovnávat. Leč předmětem této cestopisné črty je setkání s arktickou zvířenou, na niž jsem se těšil. V daném časovém horizontu, který zahrnoval pobaltské republiky, Sankt Petěrburg a kus Švédska, ale i symbolicky překročil severní polární kruh, jsme se museli zaměřit na návštěvu nejsevernější ZOO na světě nazvanou Ranua, kousek od centra Laponska Rovaniemi.

Rozměry této ZOO nám přiblíží skutečnost, že délka návštěvní trasy je zhruba 3 km a tím vysvitne, jak je nadnesené mluvit tu o safari. Je v ní asi 30 druhů a asi tolik ptáků. Ranua je kombinací zvířat v klecích, s protivným a fotografováním problematizujícím drátěným pletivem a expozic, přibližujících historii lovu s vypaninami zvířat. Převládají zvířata živá, za ploty a ohradami, případně za sklem. Tak například v návštěvním domku jsou za sklem legendární hyperaktivní lumíci, na něž jsem byl tak nadřžený, že jsem svůj nový, přepychový vůz na tuto cestu nazval Lumík. Lumík norský /Lemmus lemmus/ je typický arktický savec nesnášenlivý, až útočný. Lumík lesní je snášenlivější. Ve zvláštním pavilonu se za sklem vyhřívají zmije, ve fantastických barevných odstínech.

Z ptactva, kromě vodních ptáků, převládají v Ranui dravci a sovy, včetně sovice sněžné, jež zdobí i nejednu naši ZOO.

Menší obyvatelé Ranui, kteří mají možnost individuálního úkrytu, tráví čas zahrabání, aby se nemuseli dávat očumovat. Toto užívají bobři, vydry, jezevci, rosomáci, ba i rysí, psíci mývalovití a další.

Ve Finsku si i běžný turista do syta užije zvířat, jež jsou tam více než doma, to jest sobů. Stane se, že i cestovní autobus musí nejdnou zpomalit, ba i zastavit, aby čelil střetu při přebíhání stádečka sobů přes silnici. Cestující se rádi pokochají pohledem na odpočívající skupinku těchto domáckých, parohy bez rozdílů zdobených přívětivých zvířat. V jižním Norsku a na poloostrově Kola je rozšířen sob polární evropský šedohnědé srsti domestikované formy, čítající zhruba 200 000 kusů, v severním Finsku, ve volném vlastnictví laponských rodin, sdružených v chovatelských družstvech sob polární lesní, údajně samostatný druh, je aklimatizován na poloostrově Kola. Taktéž příbuzný sob polární sibiřský je tam aklimatizován. Jiným statnějším druhem je písněmí a legendami opředený kanadský poddruh karibů /Rangifer tarandus caribou/. Název karibu má kořen v jazyce algonkinských Indiánů, značí odhazovat sníh, i když karibu tak nečiní parožím, nýbrž nohama.

Sob, menší a lehčí než jelen, dosahuje 150 kg. Zatímco los /Alces alces gigas/, s dlou-

hýma nohama, vážící 300-500 kg, je největší z evropských jelenovitých, úctyhodný postavou i způsoby. Jakoby chápal, že parohy sluší jen samci. Získat losí parohy, v kraji náležitě drahé, bylo nedostupným cílem této mé cesty. V Ranui byla tou dobou losí rodina, jako důstojný reprezentant druhu. Ani srnci a jiní jelenoviti v této ZOO nechyběli.

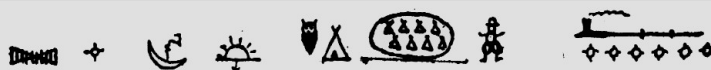
Nejprostornější teritorium s mimoúrovňovým dřevěným chodníkem mají po právu respekt budící zvířata – kanci, lední medvědi, mladý a starý, medvěd brtník /ursus arctos/, rysí a vlci. Vlci jsou vsutku na úrovni svého intelektu společensky žijících zvířat. Měli zrovna vlčata, hlídaná bedlivě dospělými členy smečky, zatímco vlčata byla bezstarostně rozložena kolem.

V Ranui jsem se poprvé seznámil s arktickým zvířetem, jež u nás nežije, zato ale je podle zpráv loveno pro kožešinu i v Gronsku, s liškou červenou /Vulpes fulva alascensis/ blízkou příbuznou naší lišky obecné /Vulpes vulpes/, již potkávám často u své chalupy. Je výrazně červená, čiperná srdnatě aktivní, takže mne velmi zaujala.

Libor Pecha – Norek Samotář

Arapažština I

Úvodem

Severní Amerika byla a stále ještě je kontinent velké jazykové rozrůzněnosti. Když Severní Ameriku Kolumbus „objevil“, mluvilo se tam mnoha sty různými indiánskými jazyky, z nichž některé se od sebe lišily tak, jako se např. čeština liší od japonštiny nebo maďarština od arabštiny.

Jedna z největších severoamerických jazykových rodin je rodina algonkinská. Území kmenů, které algonkinskými jazyky mluvily nebo stále ještě mluví, se rozprostíralo od Labradoru a severního pobřeží Atlantského oceánu až k nynějšímu státu Montana na severozápadě Spojených států. Na severovýchodě to byli například Delavárové (Delaware), Penobskotové (Penobscot), Abnakijci (Ab[e]naki) a Mikmekové (Micmac); na Středním západě (Middle West) a ve střední Kanadě například Menominijci (Menominee), Šónijci (Shawnee), Odžibvejové (Ojibway) a Liškové (Fox); a na západních pláních Šajeni (Cheyenne), Černonožci (Blackfoot) a Arapahové (Arapaho).

Arapažská větva algonkinské jazykové rodiny se skládala v raně historickém období z pěti nářečí: arapažština vlastní, atsinština (tímto nářečím dnes už mluví méně než deset členů kmene Atsina) a tři dalších nářečí, o nichž se ví jen velmi málo. Arapažština vlastní má pak dvě územní variety: jižní, kterou mluví Arapahové ve státě Oklahoma, a severní, kterou se mluví ve Wyomingu. Náčrt arapažštiny, který bude vycházet v několika následujících číslech Bizoniího větru, bude nářečí Severních Arapahů. Podkladem pro tento stručný popis je moje mluvnice severoarapažštiny, kterou jsem uveřejnil v odborných článcích v letech 1956 až 1967, a slovník současné mluvené arapažštiny, který jsem pro Severní Arapahy sestavil v roce 1983.

Arapažské hlásky

Přepis arapažských slov jsem upravil pro potřeby českých čtenářů neznalých symbolů fonetické abecedy tak, aby jejich výslovnost byla Arapahům srozumitelná. A pak jsem ještě svůj výklad trochu zjednodušil, ale jen tam, kde zjednodušení byla zanedbatelná.

Arapažština má čtyři samohlásky – i, e, o, u. Tyto samohlásky jsou buď krátké nebo dlouhé. Dlouhé budou označeny čárkou, tak jak je tomu zvykem v češtině, tj. í, é, ó, ú. Navíc mají některé samohlásky víceslabičných slov přízvuk, tj. jsou zdůrazněny, a ty se pak ještě vyslovují poněkud vyšším tónem hlasu. Samohlásky, které mají přízvuk, budou podtrženy. Bude se tedy dlouhé „a“ psát jako „á“, „á“ pod přízvukem jako „á“ a „a“, které je dlouhé a pod přízvukem, jako „á“.

Příklady:

his	játra	wókeči	krávy
neč	voda	neté	mé srdce
woch	medvěd	tót-	kde?
nyhu?	tento	wóchú	medvědi
hingot	krvní sraženina	nón	vejce (sg.)

hísi?	den	boóne?	na silnici
henéčé	bizoní býk	nejinó	moje matka
hebes	bobr	hokok	polévka
hísi?	klíště	netéč	můj mozek
njinon	týpí	be?enó	mlha
wonotgno?	ucho	hoseino?	maso

Tzv. ražených souhlásek je v arapažštině pět: b, t, č, k, ?. Poslední z těchto pěti hlásek je ráz, tj. zvuk, který vzniká prudkým uvolněním sevřených hlasivek výdechovým proudem. (V češtině se slyší ráz jako velmi krátké přerušení výdechového proudu například mezi „u“ a „o“ ve slově „uorati“ (oráním zmenšit, oráním oddělit).)

Příklady ražených souhlásek:

be?	krev	hokóch	tyč (pro týpí)
čebjíté	tuk, mastnota	benéhe?	ostrov
beté	něčí srdce	wó?och	kopyto
čeč	zima (období)	benes	něčí ruka

Tzv. třené souhlásky jsou v arapažštině čtyři. Jedna z nich je hláska artikulovaná mezi zuby jako je např. anglické „th“ ve slově „path“ (stezka, pěšina) nebo ve velmi běžné příjmení Smith. Protože se tento zvuk v češtině nevyskytuje, bude přepisován zvláštním znakem θ . Ostatní tři třené souhlásky jsou s, ch, h.

Příklady:

he θ	pes	béchókú θ	stolička (zub)
ho θ	šíp	ho?nóch	sekera
so?óóó	rohožka	híj	sníh

Arapažské hlásky uzavírá jedna nosovka, n, a dvě tzv. polosouhlásky, w a j. Zvuk přepisovaný znakem w je retoretný (obouretný) a vyslovuje se jako dvojitě vé např. v anglických slovech „water“ (voda), „now“ (nyní) nebo „work“ (práce). Jinými slovy, hláska „w“ zní jako kdyby začínala krátkým „u“: arapažské slovo woch (medvěd) by se tedy dalo přibližně přepsat jako „uoch“.

Příklady:

neb	ryba	jó θ on	pět (při počítání)
nis	dva (při poč.)	wó?ow	led
jejn	čtyři (při poč.)	wóóó θ	pazourek

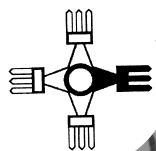
Úhrnem: významotvorné hlásky v arapažštině dělíme na:

samohlásky	i e o u
ražené souhlásky	b t č k ?
třené souhlásky	θ s ch h
nosovku	n
polosouhlásky	w j

Samohlásky (vokály) jsou buď krátké (i e o u) nebo dlouhé (í é ó ú), pod přízvukem krátké (i e o u) nebo pod přízvukem dlouhé (í é ó ú).

Zdeněk Salzmann

Obrázky na mapách

ČIN 2W1 Turistické mapy a náčrty Prokaž, že znáš 50 značek užívaných na běžných turistických mapách...

Historie mapování našeho území

Pomineme-li katastrální mapování, první celoplošné topografické mapování (josefské) proběhlo v druhé polovině 18. stol. V první polovině 19. stol. pak druhé (Františkovo) mapování. Ukázaly se nedostatky, které vedly ke třetímu vojenskému (františkojosefskému) mapování. To proběhlo v sedmdesátých letech 19. stol. a mapovalo se v měřítku 1:25 000. Odvozením z tohoto mapování vznikly v období první republiky Speciální mapy 1:75 000. Státní mapové dílo zahrnovalo samozřejmě i Zakarpatskou Ukrajinu a jsou to dnes jediné dostupné (máte-li hodně štěstí) mapy této oblasti v měřítku menším než 1:20 000. Topografická mapa Generálního štábu Československé armády (GŠ ČSA) vznikala v letech 1952 – 1958. Základní mapování se dělalo v měřítku 1:25 000 a bylo určeno výhradně pro vojenské účely. Pro civilní účely se provádělo mapování v šedesátých letech v měřítku 1:100 000. Z civilního mapování vycházely staré turistické mapy 1:100 000. Vojenské mapy byly do roku 1990 přísně tajné. Tehdy vyšly Soubory topografických map 1:50 000, které pokrývaly například Brdy, Šumavu, Podyjí, Český les a několik dalších lokalit. Od té doby začal Klub českých turistů (KČT) vydávat turistické mapy ve spolupráci s Vojenským zeměpisným ústavem. Tato edice stále vychází s neustálými drobnými aktualizacemi. **Jako podklad však neustále slouží mapy z vojenského mapování v 50. letech.** Aktualizace se dělají pouze podél značených turistických cest a významných komunikací. Pokud chcete tedy putovat mimo značené cesty, nesmíte se divit, že občas je cesta zaoraná, zarostlá v lese, či se z lesní pěšiny stala zpevněná cesta.

V současné době u nás vydává turistické mapy pět vydavatelství a jsou k dostání i mapy několika zahraničních vydavatelů (vydávají turisticky zajímavá česká a slovenská pohoří – Tatry, Krkonoše, Šumavu). Nejpoužívanější jsou pravděpodobně mapy z edice KČT.

Mapové značky

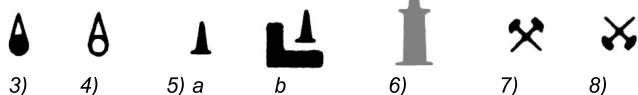
Mapová značka je pokusem o co nejlepší vyjádření jevu. Každé mapové dílo má soubor značek vždy trochu odlišný od ostatních, proto si dobře prohlédněte jejich tvar, velikost a barvu v legendě mapy. Příkladem je značka kostela. Většina turistických map zachovává známou značku prázdného kolečka s křížem (1). Ne tak vojenské topografické mapy a tedy i edice KČT. V těchto mapách je kostel značen jako kříž (2), protože tato značka je menší a lépe lokalizovatelná.

Jaké značky se tedy učit? Nejlépe uděláte, když si zapamatujete značky z map, které nejčastěji používáte. Mapy z edice KČT jsou cenově nejpřiznivější a asi mají i nejobsáhlejší soubor mapových značek. Právě těmto mapám se budeme dále věnovat.

Padesát turistických značek může někomu připadat jako nepřekonatelné množství, ale je třeba si uvědomit, že celá mapa se skládá z mnoha značek několika typů, a to bodových, liniových a plošných. Mezi bodové značky patří budovy, kostel, kaple, pomník. Silnice, řeka, el. vedení, železnice apod. jsou značky liniové a plošné jsou např. lesy, pastviny, pole, vodní plochy.

Mapy edice KČT obsahují mnoho zajímavých, méně známých značek, z nichž některé v legendě mapy vůbec nenajdete.

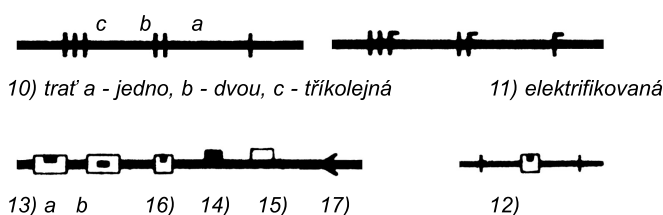
Pro orientaci zajímavé jsou značky označující stavby, které ční nad okolním terénem. Patří mezi ně věžovité stavby trvalé (3) a lehké (4), komíny (5a), ty bývají často značeny jako součást továrního objektu (5b). Další takovou značkou je rozhledna (6), kterou rozlišují pouze turistické mapy (v základním mapovém klíči map GŠ ČSA se rozhledna samostatně neobjevuje). Věžovitou stavbou trvalou bývá u nás nejčastěji vodárenská „cibule“.

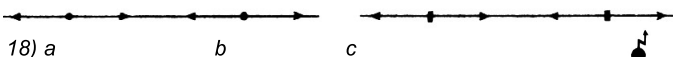
Dobrodruhům by neměly uniknout značky pro důl v provozu (7) a mimo provoz (8). Jejich lokalizace je však v oblastech mimo hlavní turistické cesty, jako např. v okolí Nového města pod Smrkem, poněkud sporná.

 9) V novějších mapách se objevují i značky pro bunkry (9) – naše slavné „řopíky“.

Velice zajímavé podrobnosti lze z mapy vyčíst o železnici. Kolik má kolejí (10), zda je elektrifikovaná (11), či nikoliv, případně rozeznáme úzkokolejnou trať (12). U nádraží pak lze podle černého obdélníčku uvnitř značky určit, na které straně kolejí je hlavní nádražní budova (13a). Může se nacházet i mezi kolejemi (13b) – např. nádraží Praha – Vysočany. Lze najít značku hradla a závoráfského stanoviště (14) nebo rampy (15). Velikostí se rozlišuje stanice od zastávky (16) (ve starých turistických mapách 1:100 000 a v některých současných mapách je toto rozlišení jiné – stanice má černý obdélníček, zastávka je prázdná). Značeny jsou úseky trati se stoupáním větším než 20 ‰ (17).

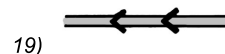

V naší zabydlené krajině je dobrým pomocníkem pro orientaci hustá síť elektrického vedení. Málokdo však ví, že na mapě rozlišíme dva typy. Vedení na sloupech dřevěných (18a) a na kovových a železobetonových (18b). Užitečná je znalost značky transformátoru (18c).

Dalšími běžnými značkami jsou cesty. Rozlišují se asfaltové, zpevněné, lesní nebo polní a pak pěšiny či průseky. Je dobré neplést si je s hranicí okresu.

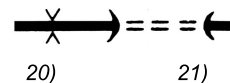
Označeny jsou úseky silnic se stoupáním větším než 8 ‰ (19).

Jistě všichni znáte značku pro silniční či železniční most. Tato značka bývá obvykle ve standardní velikosti, bez ohledu na měřítko. Pokud je však most dostatečně dlouhý, kreslí se značka delší než obvykle, aby odpovídala průběhu mostu v reálu. Málo známou značkou je malý most či propustka pro vodu (20) procházející silničním nebo železničním náspem.

V mapě jsou uvedeny pouze, jsou-li větší než půl metru. Značku pro tunel (21) také v legendě mapy edice KČT nenajdete.

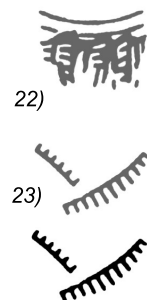
Je důležité všimnout si, která značka jde přes most, a která pod ním. Na Pardubicku se nenechte zmást, až naleznete v mapě vodu tekoucí po mostě. Skutečně tam Opatovický kanál teče po akvaduktu.

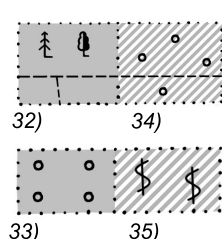
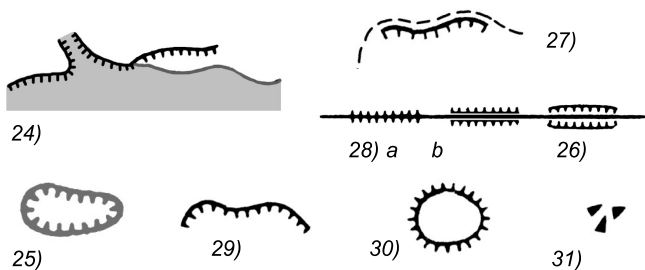
Správný poutník má však rád kraje méně zabydlené, kde není tolik cest, železničních tratí, elektrických vedení, vodárenských věží a jiných lidských výtvorů. Zde přijdou ke slovu ty nejzajímavější značky popisující krajinný reliéf a charakter porostu, zejména pohybuje-li se mimo značené turistické cesty.

Popis terénního reliéfu se díky vynálezu vrstevnic v devatenáctém století velice zpřesnil, ale stále je mnoho problematických útvarů, které jsou častým kartografickým oříškem. Jedná se zejména o znázornění skal (22), které jsou v každé oblasti zakreslovány tak, aby se co nejvíce podobaly skutečnosti.

Pro orientaci jsou důležité terénní stupně (zlomy) (23). Do mapy se zpravidla zanášejí, jsou-li vyšší než půl metru. Zajímavé je jejich barevné rozlišení. Hnědou barvou se značí zlomy přírodní, černou barvou ty, které vznikly lidskou činností.

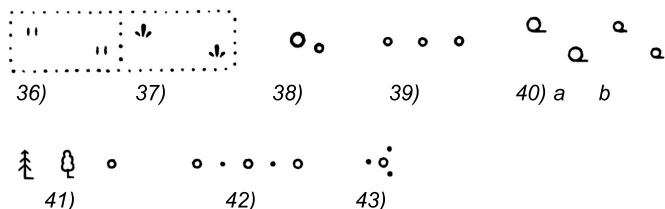

Pomocí této značky lze vyjádřit řadu terénních tvarů. Mezi přírodní patří rokle a strže, terasovité svahy, srázné břehy (nad hladinou) (24), propasti (25). Člověkem vytvořené jsou např. úvozová cesta (26) – cesta zaříznutá do okolní krajiny, často bývá lemována křovisky, cesta zařízná do svahu (27), cesta vedoucí po náspu (s korunou užší (28a) a širší (28b) než 5m), lomová stěna (29), halda (30), povrchový lom. Značka zlomu v modré barvě se používá pro znázornění srázného břehu pod vodní hladinou. V horských oblastech se často objevuje značka skupiny balvanů (31).

Spolu s reliéfem určuje nejvýraznější tvář krajiny její porost. Vojenské topografické mapy podchycují mnoho různých typů. Tmavší zelené plochy jsou vzrostlé lesy se stromy vyššími než 4 m (32) a sady (33), světle zelené (šrafované) jsou např. mladé lesy (34), souvislé porosty křovin a vinice (35).

Jako bílé plochy jsou na mapě zakresleny nejen pole a louky (36) (pastviny), ale také zde najdeme rákosové porosty (37), malé plochy lesa (38), úzké pruhy lesa a větolamy (39), řídké lesy vzrostlé (40a) i zakrslé (40b), osamělé stromy (41), úzké pruhy křovin (42) i jednotlivé křoviny (43). Také se můžeme setkat s alejí zaznačenou podél silnice nebo cesty. Tyto značky jsou pro orientaci důležité, neboť to, co se v mapě na první pohled tváří jako louka, může být plocha docela zarostlá křovisky a remízky.

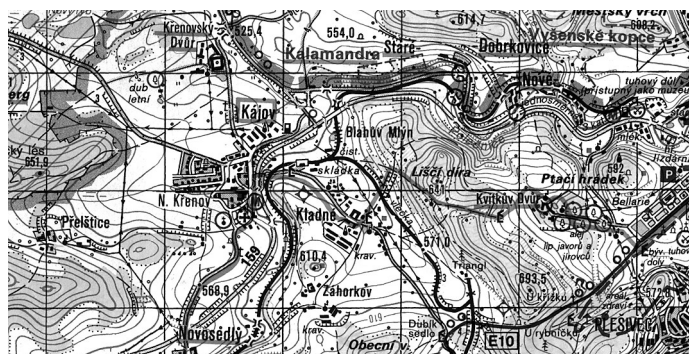

Pokud se budete pohybovat poblíž státní hranice, je možné se přímo na ní zorientovat pomocí čísel hraničních kamenů, která jsou také v mapě zanesena.

Každý objekt popsany v textové části, je v mapě označený červeným kroužkem. Zmiňované názvy pak jsou vždy podtrženy či orámovány žlutě.

To je zhruba vše z užitečných zajímavostí, které můžeme z mapy vyčíst. Přidáte-li běžné mapové značky (hrad, zřícenina, kaple, rybník apod.), hravě zvládnete rozpoznat a naučit se padesát mapových značek na ČIN. A hlavně z mapy vyčtete více, což si můžete vyzkoušet v přiloženém výřezu mapy.

Jakub Veverka - Kubajs
Vladimír Veselý - Hája

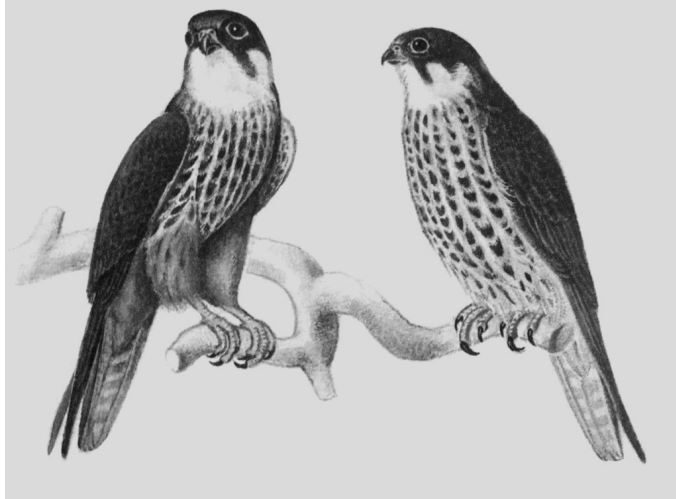

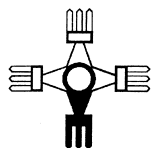
Ostříž

Nevelký sokolovitý dravec, kterého na obloze nespatříme příliš často. Tak by se dal charakterizovat poměrně vzácný **ostříž lesní** (*Falco subbuteo*). Svými srpovitě zahnutými, na koncích zašpičatělými křídly i celkovou velikostí je dosti podobný poštolce, od které se ale odlišuje zřetelně tmavým hřbetem, černým vousem na lících a u samce hlavně jasně rezavými kalhotkami. Také způsob jeho letu je odlišný. Nikdy ho neuvidíme jako poštolku při třepotavém letu, ale naopak nám předvede svou leteckou akrobacii doprovázenou střídáním klouzavého a střemhlavého letu, při kterém dosahuje rychlosti kolem 150 km/h a řadí se tak mezi nejrychlejší dravce. Pozorovat let ostříže je vskutku skvost. Jako jeden z mála dravců je tažný a na chladnější část roku odlétá až kamsi na jih Afriky. Na jaře se opět vrací na svá osvědčená hnízdiště, kde využívá k zahnízdění stará hnízda jiných dravců či krkavcovitých ptáků. Sokoloví dravci si totiž hnízda nestaví. Nejradyji loví drobné ptáky v otevřené krajině, kde se střídají lesíky s polními remízky. Spatřit ho můžeme ale i u větších rybníků, kde stejně obratně loví vážky a jiný větší hmyz. Zejména ke konci léta, kdy se zpěvní ptáci sdružují do hejn a zalétávají večer na svá nocoviště do rákosin, číhají ostříži na slabší kusy, které se snadno stanou jejich kořistí. Jak je známo, dobrý zrak je často přirovnáván ostřížimu. Každý z nás asi někdy slyšel větu: „Má oči jako ostříž!“ Zrak tohoto dravce si bezesporu zaslouhuje obdiv člověka, ale záhadou mi je, proč právě ostříž si vysloužil toto přirovnání, protože zrak jiných, mnohdy mezi lidmi známějších dravců, není o nic horší.

Byl teplý červenový podvečer. Ležel jsem na šumavské pláni ve stínu statného osamělého smrku a pozoroval blízké okolí. Nad okrajem lesa zakroužil nevelký dravec. Přiložil jsem k očím dalekohled a podle rezavých kalhotek poznal samce ostříže. Obratně kroužil nad plání, vždy když vystoupal do určité výšky, přímknul křídla těsněji k tělu a zvýšenou rychlostí letěl zpátky k zemi. Zdálo se, že musí narazit, ale těsně nad zemí provedl obrat a stoupal opět vzhůru. Pozoroval jsem unešen toto letecké představení a v jednu chvíli skoro ani nedýchal, když se ke mně ostříž přiblížil na nepatrnou vzdálenost. Byla to nepopsatelná radost, pozorovat, co vše tento dravec ve vzduchu dokáže. Dokázal toho ale ještě více. Svou energii neplýtvat nadarmo. Při jednom z jeho těsných obrátů nad zemí vyplašil drobného ptáka, který začal stoupat vzhůru. Snad to byl bramborníček, kterých na pláni tou dobou hnízdilo mnoho. Jeho osud se v té chvíli naplnil, ostřížimu letu se vyrovnat nemohl a dravec se ho v okamžiku zmocnil. Bylo mi trochu líto jeho nešťastného konce, ale i ostříž potřeboval něčím nakrmit sebe i svá mláďata, aby brzy mohla i ona vzlétnout nad šumavské pláně.

Tomáš Brinke - Baskoš

Hau kóla! Mašketoniktuka he!

Malování týpí

Pro Indiány plání představovalo týpí jediné obydlí, kam se mohli schovat před nepohodou. A proto si ho také náležitě vážili. I když dnes už máme zděné domy, přece jen (anebo právě proto) nás to láká ven. A týpí představuje pro většinu z nás nejkomfortnější obydlí na delší táboření. Vzhledem k ceně, za jakou se dá dnes pořídit materiál a také vzhledem k tomu, že si je nejčastěji šijeme sami, umíme si ho i my vážít.

Pokud však své týpí ozdobíte malbou, dostává rázem zcela jinou tvář a obsah.

Černonožské dětské týpí, jak jej vyfotografoval Edward S. Curtis

Vydří týpí. Za starých dob měli Černonožci celkem pět vydřích týpí, všechna malovaná podle snu. Samozřejmě, že se od sebe lišila, neboť i sny se lišily člověk od člověka. Toto je jedno z nich.

Jednou ze zásad woodcraftu je malebnost ve všem. Myslím, že malovaná týpí, pokud jsou kvalitně provedená, bezvadně přispívají k naplňování této zásady.

Než začnete malovat týpí, položte si dvě základní otázky:

1. Jaké motivy na týpí namalovat?
2. Jak to technicky realizovat?

První otázka by se dala ještě rozdělit na dvě podotázky a to: jestli je vám jedno, co na týpí namalujete, bez jakéhokoliv historického či etnografického podkladu, nebo chcete dodržovat nějaká pravidla. Pokud je vám jedno, co namalujete, pak klidně můžete přeskochit následující řádky a číst pouze pasáž o technice malování.

Důležité je, komu týpí patří a k jakému účelu je užíváno (např. spolková, medicínová, náčelnická, sněmovní, osobní). Pro každou skupinu se pak používá určitých barev a symbolů. Také je důležitá kmenová příslušnost.

Kresby na týpích nebyly samoúčelné. Většinou zobrazovaly válečné činy majitele nebo měly původ ve snech (vizích), někdy ve snech předků a dědily se z generace na generaci. Zvláštní postavení měla tzv. medicínová týpí, která měla svým pomalováním a s tím spojenými ceremonii chránit majitele před neštěstím, nemocemi a zajišťovat mu úspěch při válce a lovu. Žádná dvě medicínová týpí nesměla vypadat podobně, natožpak stejně.

Na medicínových týpích se na spodku obecně používaly symboly představující zemi a věci spjaté se zemí. Vzory na vrcholu týpí představovaly nebe a věci duchovní. Uprostřed byl člověk. V této části byly zobrazovány významné bitvy a

lovy, vize a duchovní zážitky majitele týpí. Jako symboly byly používány i barvy, ale nedá se obecně říci, že by určitá barva symbolizovala vždy stejnou věc. V každém obřadu jsou barvy a symboly různé, neboť vycházejí z určité konkrétní vize či snu.

Symboly byly většinou zobrazovány v párech – samec a samice, u velkých zvířat jeden pár, u malých pak čtyři a více párů. Většinou jsou zvířecí postavy malovány černou barvou. Jejich tělesné orgány a čára života bývají červené, zelené a žluté. Samci zvířat byli kresleni na jižní straně a samice na severní. Posvátné symboly byly znázorňovány určitými dohodnutými znaky, např. rudý oblak červeným kruhem, žlutý oblak žlutým kruhem, modrá obloha modrým a noc černým. Symbolem blesku byl bouřňák, barevné pruhy pak znázorňovaly duhu.

Ze zvířat byla největší síla připisována bizonovi. Ale i jelen, los, orel či havran byli silní pomocníci. Ze všech zvířat byl údajně nejposvátnější bobr, neboť všechna ostatní zvířata byla jeho příbuznými.

Symbolům na týpí je třeba věnovat velkou pozornost, a než započnete s kresbou, je vhodné prostudovat příslušnou literaturu (např. od Laubina, Mailse anebo Mc Clintocka).

Malování týpí bylo obvykle prací mužů a specializovali se na ni jen určití jedinci. Majitel obvykle uspořádal hostinu, na kterou pozval přátele a osoby zabývající se malováním týpí. Po hostině pak za zpěvu a modliteb pomáhali všichni pod odborným dozorem týpí malovat. Jako pravitka se používaly rovné vrbové hůlky podle kterých se kostěným rydlem vyryly do koženého pláště týpí příslušné vzory. Do rýh se pak vetřel řídký kliš ze zbytků kostí smíchaný s barvou. Na velkých plochách se barva roztírala rukama.

A teď už k obecným zásadám malování típí. Nemusíte je dodržovat, pokud máte lepší způsob, pokud ne, raději se jich držte.

1. Rozložte plášť típí na co nejrovnější plochu a dobře ho vypněte (nejlépe přikolíkovat). Při malování totiž většinou začne foukat vítr a pak se vám bude látka shrnovat či různě povlávat. V horším případě se vám namalovaná část překlopí na nenamalovanou. Hodně špatně se to pak napravuje.

2. Před nanesením barvy na plášť je třeba si ji vyzkoušet na malém vzorku – nutno nechat dobře zaschnout. Je to důležité jednak pro kontrolu barevného odstínu, který je po uschnutí většinou světlejší a zejména pak pro kontrolu, jestli barva látku nepoškozuje, netvrdne. Při nanesení nevhodné barvy a nevhodné hustoty se látka může zlámat. Navíc se spotřebuje nadměrné množství barvy, což celou záležitost dost prodraží.

3. Dávejte velký pozor při manipulaci s nádobou, ve které je barva, zejména pokud ji nesete nad malovaným pláštěm a pokud ji na něj pokládáte. Doporučuji podkládat barvu igelitem, nebo dekou na několikrát přeloženou, aby při převrnutí nádoby nedošlo k zašpinění pláště. Pokud při malování pomáhají děti, nezapomeňte stanovit bezpečnostní opatření, aby nedošlo ke zničení pláště típí díky neopatrnosti či nekázní.

4. Nebarvěte típí na přímém slunci. Barva rychle houstne, při použití nitro barev pak hrozí nebezpečí minimálně silné bolesti hlavy, případně otravy. Navíc nanesená barva není jednolitá a dělají se šmouhy, což nevypadá pěkně.

5. Pracujte ve více lidech. Típí samozřejmě může namalovat jeden člověk, ale při velkých plochách a větším típí je to dost dřina.

6. Předkreslujte si vzory zásadně jen tužkou (velké plochy by patrně šly předkreslit i krejčovskou křídou). Používat fixy

nebo propisku nedoporučuji – většina barev to nepřekryje a předkreslení bude pod malbou vystupovat.

7. Je vhodné udělat si papírové šablony na motivy, které malujeme, zejména, pokud se opakují. Při výrobě šablon je výhodné použít Meotaru nebo alespoň promítačky. Můžeme si tak snadno přenést vzor na balící papír v přesně požadovaném rozměru. Je třeba si uvědomit, že postavené típí bude mít podobu kuželu a zohlednit to při malování (aby vám figury nepadaly na nos nebo na záda). Toho se dá docílit tak, že narýsujete na típí půlkruh a odměřujete od spodní hrany.

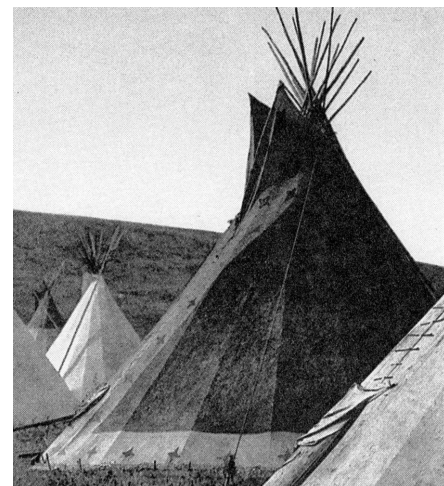
8. Nejprve se malují světlé motivy a pak tmavší.

9. Kružnice se malují pomocí pevného provázku.

10. Barvy se používají velmi zředěné. Typ barvy je třeba vyzkoušet. Já mám dobrou zkušenost s Balakrylem (ačkoli se ředí vodou – a to až kolem 1:4 – je vodostálý a nebude se nikdy lámat) a latexovými tónovacími barvami (říká se jim také malířské hlinky a míchají se s bílým latexem). Důležité je, aby barva byla vodostálá. Je třeba si rozdělat raději víc barvy než pak domíchat (na své típí jsem spotřeboval asi dvě plechovky barvy). Špatně se chytá odstín i v případě, že barvu pouze ředíte. Pokud máte zvláštní odstín, pak ho netrefíte na 99%. Obrisy se pak obtahují zředěnou tuší.

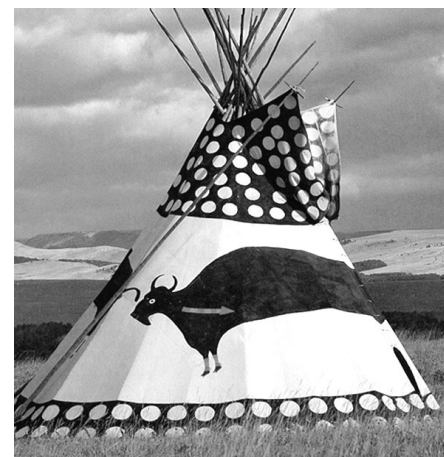
11. K nanášení barev je možné použít ruce, hadr, molitanové houbičky, kůži, štětce nebo malířské válečky – jak komu vyhovuje a jak to chce mít „echt“. K obtahování obrysů se používá buď tenoučky štěteček nebo rýsovací pero.

Mnoho štěstí a úspěchu při malování típí všem přeje Petr Novotný – Perry. A pokud už máte namalováno, vezměte s sebou na nějakou ligovou akci, ať se inspiřují ostatní.

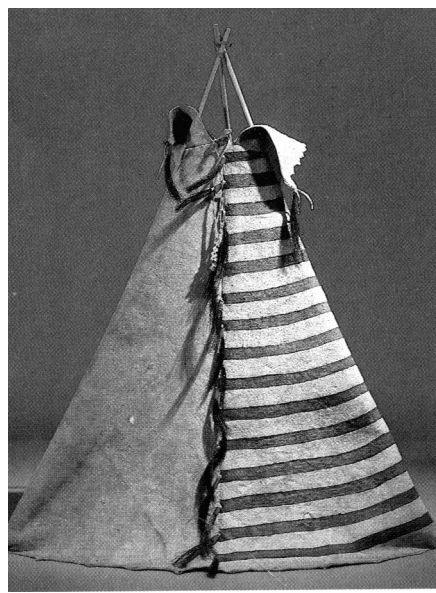
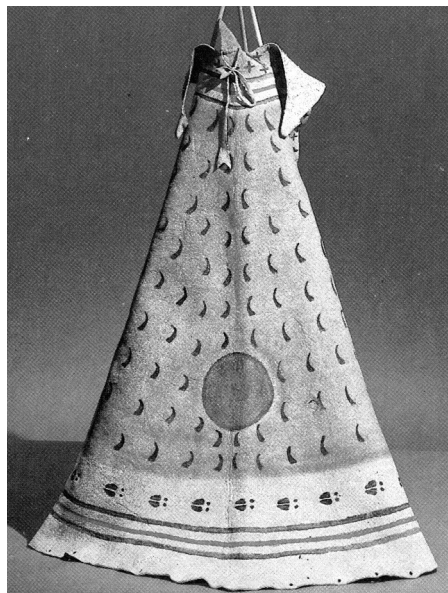

Nahoře: Malované típí kmene Atsina, opět podle fotografie E. S. Curtise

Dole: Típí s malbou černého bizona. Kruhy uvnitř spodního pásu jsou „prašné hvězdy“ (rostliny, které vítr prohání v chomáčích po prérii a za nimiž se práší; podle legendy jsou to meteory, které spadly na zemi a proměnily se v rostliny.

Tři modely típí získané roku 1904 od Šajenů. Vlevo je Bizoní típí se stopami a rohy bizona; uprostřed típí s pruhy představujícími medicínu a vpravo pak típí se Sluncem, Měsícem, hvězdou a orlem, který nosí modlitby ze země k nebi.

JAK UŠÍT TÝPÍ podle Wannawegy

Chtěli bychom přispět několika málo postřehy ke článku z BV 1/2001.

Nejprve to bude **k výběru látky**.

Když bylo zrušeno Řempe a shánění sedlářského plátna se stalo docela problematickým, hledali jsme odpovídající náhradu a při tom narazili na látky, které vyrábí Slezan Frýdek Místek – 100% bavlna různé šíře a hustoty. Poprvé jsme z nich šili v roce 1995 a dodnes týpí slouží a oproti sedlářskému plátnu snad i jeví menší známky opotřebení. Látka, ze které jsme tehdy týpí šili, se už nevyrábí, tak jsme v dalších letech používali jinou, o menší gramáži (hustotě, síle látky) a tu nemáme vyzkoušenou v delším časovém úseku, ale zatím jsme s ní spokojeni.

Látka se jmenuje RIO, gramáž 306 g/m², šířka 171 cm (v režné úpravě) – při bělení a barvení se trochu srazí na šířku 160 cm, ale tím se zase zvýší gramáž. Nám se ale stejně víc líbí ta režná úprava. Cena na 1m kolem 60,- Kč.

Objednat si ji můžete na adrese :

Slezan Frýdek Místek a.s.

Na Příkopě 1221

738 15 Frýdek Místek

telefon 0658/610 278 - paní Zahradníková

email: zamarski@slezanfm.cz

Na požádání vám rád zašle i vzorníky režné i barevné.

Se šířkou 170 cm ve svých tabulkách Čiksika nepočítá, takže: Nejpřesnější rozměry týpí pro tuto šířku jsou 540 cm a 720 cm, viz tabulka (ostatní rozměry lze použít od Čiksiky)

Velikost týpí (R) záleží na tom, jak se vám nakonec podaří vykroužit.

Šířku 170 cm je možné použít přímo i pro výšku liningu pro „nenáročné“.

Druhá připomínka se týká šití tzv. **dveřového dílu**.

Dosud u všech Čiksikových návodu (Táboříme v týpí a konec konců i článek v BV 1/2001) jsem se setkal s návodem nejprve sešít všechny pásy a potom šít detaily – dveře, dírky, všivat klíny atd.) Myslíme, že je mnohem jednodušší způsob, který nás před léty naučily dívky z Tussilaga: nejprve ušít celý „dveřový

díl“ a potom teprve sešít pásy a týpí vykroužit.

Zkušným je patrně jasné, o čem mluvím – při bližším zkoumání týpí zjistíte, že všechny důležité, podstatné detaily se nachází na jednom pásu – Čiksikou označovaném jako D1. Pokud si je všechny ušijeme před sešitím pásů, vyhneme se namáhavému tahání látky při jejich šití, když bychom měli pásy sešít.

Poznámky pro ty, kteří tomuto způsobu dávají přednost:

– u pásu D1 si označíme střed čarou přes celou šířku pásu látky

– látku přehneme a délku chlopni měříme od této čáry na přehnuté láce

– najednou odstříhneme z obou stran zbytky, které se našívají dolů k pásům látky (tzv. Z1 a Z2)

– od spodku chlopni naměříme, kde bude vršek dveří (musíme odečíst výšku dveří a zbytek látky, který bude pod dveřmi na spojení jehlicemi 25-30 cm), nakreslíme dveře a vystříhneme

– opět doporučujeme dveře vystříhnout z obou stran najednou – je tím zaručeno, že po ušití budou sedět přesně naproti sobě

– potom na čáře, která je ve středu pásu nastříhneme chlopně pro všití klínu a zpevňujícího trojúhelníku látky se šňůrou na přivázání plachty ke zvedací týpiovce (podle Čiksiky)

Vše ostatní děláme stejně jako Čiksika. Poznámka pro sešívání pásů a vykroužování týpí:

– aby nedošlo k nepřesnostem, sešíváme pásy od středů ke kraji nejprve na jednu pak na druhou stranu (prošíváme již normálně po celé délce pásu)

– při vykroužování týpí nesmíme zapomenout, že střed kružnice není v zesíleném trojúhelníku, ale ve vzdálenosti B (excentricita) od něj (tedy přibližně asi mezi vrcholky chlopni)

Poslední příspěvek je do diskuse „**poutka nebo kamínky?**“

Dlouho jsme si lámali hlavu, jak tento problém vyřešit – poutka nepřijemně vytahují látku, vytrhávají se, odhívají a kamínky také nejsou dvakrát šetrné k látce, byť jsou stylové. Po měsíčním táboření, kdy poměrně často prší, se vám může stát, že vám z týpí vy-

padne kus látky. Jak říkal Mahykán – při plnění činů z vodáctví vás taky nenapadne plnit tyto činy na kanoi vlastnoručně vyrobené z březové kůry, přestože je to stylové. Vyplatí se tedy vynaložit trochu námahy a prodloužit tak životnost našeho výrobku.

Nakonec jsme přišli na řešení, které nás velmi uspokojilo – tahy na spodek týpí se přenáší mnohem lépe než poutky a vyhneme se také jejich časté výměně. Je to poněkud pracnější, ale trvalejší. Způsob zpočívá v našití přerušovaného tunýlku na spodek týpí, kterým protáhneme prádelní šňůru, za kterou potom zatloukáme kolíky. Pokud šňůra uhnije, potrhá se apod. je její výměna otázkou 1/2 hodiny přímo na táboře. Co tento způsob „testujeme“ (5-6 let), tak se nám to zatím nestalo.

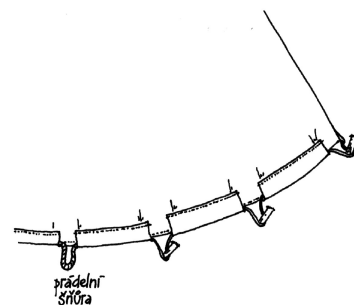
Návod na šití:

– ze zbytků po vykroužení týpí si nastříháme obdélníky látky 12 x 50 cm – na kratších stranách je zaobroubíme – při obrubování spodního okraje týpí (látku obracíme dovnitř) všíváme do švu jeden obdélník za druhým – delší stranou – s přibližně 7 cm mezerami – pro 530 cm týpí je potřeba přibližně 30 obdélníků

– po všití všech obdélníků do obroubení spodního okraje týpí je jeden po druhém obracíme na vnější stranu a přišijeme – nesmíme zapomenout je opět zaobroubit – pro větší pevnost je dobré tunel prošít dvakrát a okraje několikrát prošít (zapátečkovat)

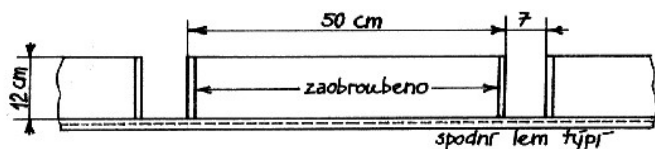
Kdyby byl zájem o pár dalších „zlepšováků“ při šití dveřového dílu do nového vydání Táboříme v týpí, jsme ochotni je dodat, nebo zpracovat nějaký manuál „Jak ušít týpí dle Wannawegy“.

Za kmen Wannawega z Břeclavi sepsal
Pajda

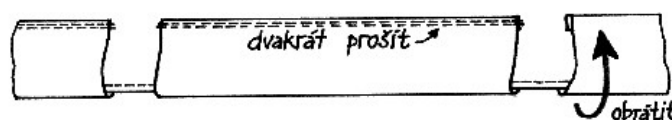

Obr. 3: Přikolíkávání týpí

R	p x š	M	D1	D2	D2	D4	cena
540 - 560	3 x 170	33	1120	1070	890		1.980,-
540 - 560	4 x 170	55	1480	1440	1320	1070	3.300,-

Obr.1 : Všívání obdélníků do spodního lemu týpí

Obr.2 : Prošití obdélníků na tunely

SVĚT HLASŮ

O SPEVAVŮM DREVE

*Ej, dobre temu Janikovi
Čo má košiar v širôm poli
Hej, čo má košiar v širôm poli*

*I kolibôčku pri potôčku
Kolibôčku pri potôčku
V širôm svete frajeôčku
(fujarová píseň)*

Máloco má takové kouzlo, jako hlas fujary a o hodně je ochuzen ten, kdo jej ještě neslyšel. Když vezme muzikant zpod Poľany fujaru do rukou, jsi ztracen: rozevře se kolem tebe na vše strany sama podstata hor a nadobro tě oklopí. Dobrý fujarista musí umět i dobře zpívat: jsi ztracen podruhé: dohraje, otevře ústa a tebe pohltí drsný, zádušný svět karpatských balad a zbojníků; propadneš se do krásy, kterou ze svých bolestí dovedli vyzpívat dávno pominulí lidé.

Otcem fujary jsou valašští kolonisté Karpat: to oni kdysi doputovali přes hory až na Slovensko a přinesli s sebou píšťalky, na které hrávali při pastvě, aby ovce věděly, kde mají baču. Píšťalky se na Slovensku dochovaly dodnes: nejčastěji šestidírkové, ale i trojdírkové, a dokonce i úplně bez dírek. Valaši bývali v hraní mistři!

Matkou fujary je krajina středního Slovenska. Právě tady, a nikde jinde, vyrostla (zrovna tak jako se to děje v lůně skutečné matky) v horských samotách na lasech kdesi pod Poľanou prastará trojdírková jednoručka v chlapáckou, na sáh dlouhou královnu píšťalu, vrtanou z bezu nebo z jasanu. Aby na takovou píšťalu jako od varhan bylo možno hrát melodie a dosáhnout přitom na dírky, opatřili ji laznicí ještě bočním dřevěným vzduchovodem. Dírky má fujara jen tři (buď všechny vpředu, nebo jednu vzadu), na víc by ani největším obrům při její velikosti nestačily ruce. Není to ale nedostatek, na melodii slovenských valašských a zbojnických

písní to stačí. *Trojčenie*, hru na spodní tři otvory ovládal i každý hráč na šestidírkovou píšťalku. Má velké kouzlo. Méně „dokonalý“ nástroj – víc umění. Hraje se duší a vlastní šikovností. Písně – nic jiného se na fujaru nehrálo – jsou při hře skládány, cifrovány z trylků. Melodii jde hrát i přímo, ale ti největší mistři ji spíš naznačí jako oklikou a v obrysech, vyplněných právě nepřekonatelným cifrováním. Často se až při zpěvu pozná, kterou píseň hrají.

Hlas fujary, to je opravdový zpěv dřeva. Fujary jsou osobnosti, každá zpívá jinak. Některá lépe zvoní ve výškách, jiná zase snáz zvládá hluboký, bublavý a tichý zpěv. Některé je slyšet, jiné hrají jen potichu, ale o to krásněji. Hlas se řídí dechem – silný vytáhne z fujary vysoké tóny, slabý hluboké. Je třeba vědět, jaké dírky zakrýt a jak silně přitom zadout, aby se ozval ten pravý zvuk. Dech má ten nástroj i v názvu: fučet, fujavice, fujara. Fujara, slovo jak vyřezané z bílého javorového dřeva, znamená vlastně píšťalu.

Hra na fujaru začíná vždycky zahříváním, zkouškou hlasu nástroje, zvanou rozfuk. Co má síly, zaduje fujarista do nástroje; ozve se vodopád tónů, které jako by klesaly z oblohy až někam pod zem. Pak zacifruje píseň, sloka cifrování se střídá se zpěvem.

Každý fujarista většinou umí hrát i na ostatní příbuzné svého nástroje – menší dcerku fujarku (která se snáze bere do hor) i starší sourozence šestidírkovou píšťalku a nádherně znějící dvojhlasou dvojačku. Pod Poľanou byli v jejich výrobě mezi všemi Valachy nedostížní, jejich výrobky dodnes poznáš podle nádherných vyřezávaných a vypalovaných ornamentů, vinutých po celé ploše píšťalek a fujar. Podpolanie je píšťalkový ráj. Hrdá a tvrdá pravlast fujar; na ostatním Slovensku či dnes i na moravském Valašsku jsou fujary už „jen“ zdomácnělé, hraje se na ně jinak, než na Detvě.

Dnes, ve věku etnické hudby, je fujara dost populární a kdekdo ji objevuje. Výrobci z Detvy ji prodávají do ciziny, Američané ji za nehorázné peníze nabízejí po internetu všem zájemcům, slovenští hippies s ní jezdí po světě, experimentální hudebníci z celého světa s ní experimentují. Tomu se nejde divit, ani to odsuzovat, hlas fujary je mámivě, svůdně krásný. Ta krása ovšem není zadarmo, k tomu, aby posluchačům nehrál jen exotický nástroj a začal hrát i člověk, který něco dovede, nevede zkratka. Je totiž třeba nasát duši fujary, umět tolik fujarových písní, kolik jen lze, pochopit jejich slova i melodie, pochopit vůbec celý fujarový kraj. Pochopit jinou kulturu. Je to doslova stejné, jako

když se učíte cizí řeč. Někdy to dokonce doopravdy bolí.

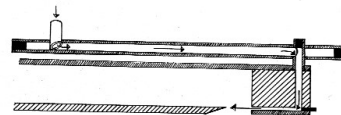
Vypravil jsem se kdysi v návalu nadšení na zkušenou za fujaristou zpod Poľany. Nebyl to žádný dobrosrdečný strýčko od ovec. Vypadal spíš jako jeden z dřívějších zbojníků. Náš hovor připomínal setkání zhýčkaného bílého novináře s apačským bojovníkem. Díval se na mě dílem zkoumavě, dílem pobaveně, dílem s úsměchem. Ale nevyhodil mě a nakonec mi řekl:

„Nuž bratu, Stachu... najskôr treba vedieť, ako sa cifruje. Pravdaže má každý svoj štýl, no vždy možno poznať na jeho cifrování, či je tu zpod Poľany, z Liptova alebo z Gemera. Takto sa hrá tu pod Poľanou a takto hrávajú Rumuni. Mne sa najviac páči detviančina. Aj ty si musíš

vybrať, čo budeš hrať. Nič ty nemôžeš pomiešať. Ak ťa počuje ozajstný fujarista, spozná, či vieš skutočne hrať. Ak nevieš, či miešaš všetko dokopy – potom šlus, bratu. Toto nie je zábava, toto je rehoľa. Čo si sa naučil, musí tu ostať aj pre budúcich tako, ako si to spoznal aj ty. Ani tí ekvádorskí indiáni čo u vás v Prahe na Karlovom moste hrávajú to nerobia tak, ako ich napadlo, lež ako ich otcovia naučili. Pamätaj si, bratu, jedno: keď si sa nič nenaučil, nemuožeš si ty hrať, ako sa ti zapáči.“

Tomáš Jurkovič – Jerry
(alias brat Stach)

KDO JE LEONARD PELTIER?

V minulém čísle na konci reportáže jsem slíbil, že se v dnešním článku budeme trochu věnovat Leonardovu případu. Následující řádky jsou z rozhovoru s Leonardem Peltierem z vězeňské cely, kde je doposud vězněn. Pro BV tento text přeložila Dáša Petrová z kmene Nová Země.

Pine Ridge znamená „Borový hřeben“. Současně je to jméno indiánské rezervace se 75 % mírou nezaměstnanosti, s jednou z nejvyšších úmrtností dětí na západní polokouli, jednou z nejnižších průměrných délek života jak u mužů, tak u žen. Stín americké statistiky.

Vratme se však do let 1973 – 75, kdy se „vlády“ v rezervaci zmocnil nový náčelník spojených kmenů Oglala, Dick Wilson. Za jeho vlády došlo k rozsáhlým zpronevřením částek přidělených indiánským kmenům, k obsazení řady funkcí v kmeni členy Wilsonovy rodiny a jejich odměňování horrentními platy, k postoupení indiánských pozemků vládě USA a k rozmachu korupce. Kmen Oglalů se brzy proti takové vládě postavil. Následovala řada mysteriózních úmrtí, kdy se těla umlácených, postřelených a zmrzačených Indiánů objevovala na nejrůznějších místech po zásahu GOON (Guardians of the Oglala Nation), soukromé Wilsonovy armády. V této době se Oglalové žijící v teroru, kdy každým okamžikem mohlo dojít k postřelení jejich dětí a starších lidí z kolemjedoucího vozu, obrátili na AIM –

American Indian Movement o pomoc. Díky své reakci na tuto žádost se AIM dostalo do „světél ramp“, přestože v téže době existovaly jiné, silnější organizace bránící práva Indiánů.

V téže době Wilsona podpořila operativa FBI s úkolem potlačit veškerá hnutí považovaná za rozvratná. Taktika zahrnovala mimo jiné i zaplavení vnitřního města Pine Ridge drogami, obviněními ze smyšlených zločinů a spoluviny a zásobení GOON moderními zbraněmi. Hlavním cílem agresivních útoků se stali Černí panteři (Black Panthers) a AIM pod záminkou, že jde o komunisticky zaměřené skupiny. AIM se FBI hodila jako obětí beránek, protože nešlo o obyvatele rezervace, čímž bylo možné obejít námitku předpojatosti. Kolem rezervace se nashromáždilo značné množství ozbrojených sil připravených ji obsadit.

Tento tlakový hrnec vybuchl 26. června 1975, kdy dva speciální agenti FBI v neoznačeném voze při pronásledování Jimmyho Eagla pronikli na pozemek rezidence Jumping Bull, hlavního centra AIM. Tam začali střílet ze služebních revolverů a pušek. Překvapeně ochranka sídla se začala bránit a v zápalu boje někdo oba agenty z bezprostřední blízkosti zastřelil. Všichni zúčastnění se pak rozprchli.

Z vraždy obou agentů byly později obviněny 4 osoby, mezi nimi i Leonard Peltier. Zatímco ostatním třem se podařilo soud přesvědčit vylicením situace, že šlo o sebeobranu, a soud je osvobodil. Leonard Peltier, který utekl do Kanady jako kdysi před ním náčelník Sedící býk, zůstal poslední nadějí prokuratury na pomstu. A tak se zničehonic „našla“ smrtící zbraň, puška AR-15, a to prakticky zničená ve shořelém automobilu 3000 mil od místa, kde se v daném okamžiku Peltier zdržoval, a bez jediného přesvědčivého důkazu, že by puška patřila Peltierovi a že by smrtící kulky vyšly právě z ní. Vzápětí se vynořila slabomyšlná dívka Myrtle Poor Bear, kterou FBI zřejmě násilím donutila k místopřísežnému prohlášení, že viděla, jak Leonard Peltier oba agenty zastřelil. Na základě tohoto prohlášení pak Kanada Peltiera Spojeným státům vydala.

Následovala série procesů u místně příslušných a odvolacích instancí. Výčet důkazů o předpojatosti soudců, zmanipulování procesů, důkazů a svědků, procesních a technických chyb přesahuje rozsah tohoto článku... Výsledkem je, že Leonard Peltier strávil uplynulých 25 let za mřížemi s dvojnásobným trestem odnětí svobody na doživotí za dvojnásobnou úkladnou vraždu prvního stupně.

Během těchto 25 let se o propuštění L. Peltiera a spravedlivý proces zasazovala řada známých osobností.

Peltier: „... Spousta lidí se setkala (v této věci) s Clintonem a on o mém případu ví. Setkal se s ním Peter Matthiessen i Thom White Wolf, hlava spojené metodistické církve. Předloni byl Clinton v Pine Ridge a viděl tam několik mých přívrženců s transparenty požadujícími mé osvobození. Ale Harold Salway (prezident oglalských kmenů) mi pak řekl, že když s Clintonem zůstal sám, Clinton se ho zeptal: „Kdo je Leonard Peltier?“

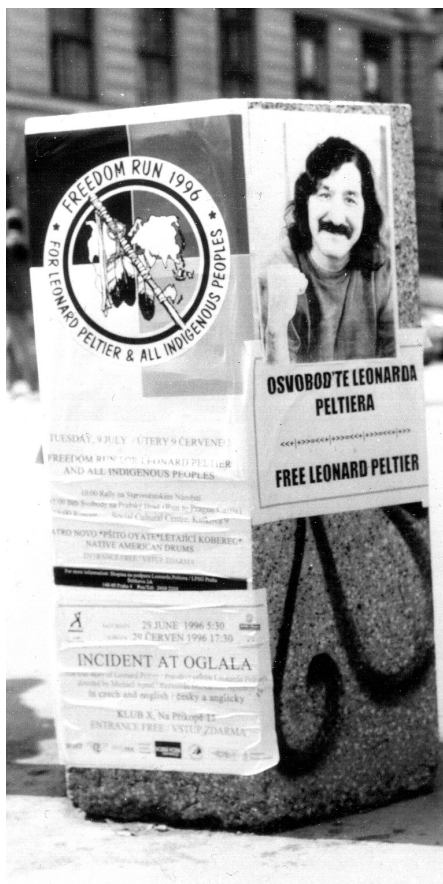
Peltier: „... nejen že je nemožné dosáhnout spravedlivého procesu – teď mi ještě říkají, že musím dokázat svou nevinu. Jak v takovém případě jako je ten můj, dokázat nevinu? Je to nemožné. V téhle zemi je to zařizováno tak, že pro chudé tu není spravedlnost. Nemají šanci proti právníkům velkého kalibru. Veřejní obhájci neví, jak v takových záležitostech postupovat. Chudáci nevědí, jak proti tomuto systému bojovat. Vláda Spojených států vás může nařknout z čehokoliv a je na vás, abyste dokázali svou nevinu. O tom ústava Spojených států nic neříká. Ale v rukou pravicových fašistických konzervativců tomu tak je. Lidé si to neuvědomují nebo se nechťejí probudit a vidět, co se ve skutečnosti děje. Je to totéž, jako když nacisti ovládli Německo. Začali nejprve u justice a nikdo v Německu nedokázal pochopit, jak se to mohlo stát.

O co jim jde? O byznys. O moc. ...Vláda Spojených států byla vždycky strašně mstivá. Ví se o zvěrstvech páchaných během první i druhé světové války, ve Vietnamu i v Korei. O masakrech v historii Indiánů ani nemluví. Vždycky, když vláda utrpěla porážku, snažila se dalších 200 let o pomstu – a to je náš případ. ... V amerických věznicích sedí dva miliony lidí. Četl jsem o případech, které jsou až zarážející...“

Peltier: „... Peter Coyote, hollywoodský herec, o mém případě chtěl mluvit s generální prokurátorkou Janet Reno. Poslala za ním svého vrchního asistenta. Prošel s ním celý můj případ – a ví o něm hodně. Nato asistent slíbil, že se na to podívá. Po dvou týdnech řekl Petrovi: „Víš, Petře, budu upřímný. Když jsi mi povídal o Leonardově případě, myslel jsem si, že jsi levicový fanatik. Probral jsem to celé a teď vím, že všechno, co mi řekl, je pravda. Bohužel je však Leonard Peltier mocný člověk a oni ho nechťejí z věznic pustit...“

Během cesty po Americe v r. 2000 nashbírala Katherine Porter, manželka kongresmena Johna Portera, 35 milionů podpisů žádajících okamžitě propuštění Leonarda Peltiera, a to i přesto, že FBI v rozsáhlé mediální kampani označila Peltiera za spravedlivě odsouzeného chladnokrevného vraha, násilníka s násilnickou minulostí, vraha bez soucitu vůči svému bližnímu...

Dáša Petrová a Tokaheya

Leonard Peltier, zdobící jeden z odpadkových košů na Staroměstském náměstí v Praze při akcích na jeho podporu v roce 1996.

BLACKFIRE

We Will Resist

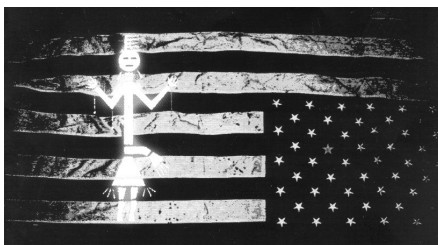
Je něco po půlnoci a většina vás čtenářů už asi dávno spí – ale i teď se tvoří Bizoní vítr. Promítám si před očima zážitky minulých chvil jako zrychlený film. Skupinky anarchistů. Obrovský kaštan ve dvoře. Ty čtyři lidi – táta a jeho děti, všichni Navajové. Tradiční tance s košíky, chřestidly, pery. Všude pobíhají psi. Buška pak čte ze svého překladu Peltierova životopisu. („My všichni jsme vinni v očích vládnoucího systému tím, že jsme sami sebou. Budme sami sebou!“ zní mi v uších.) Přesun do podzemí, brodíme se kouřovou řekou. Tlakový náraz. Blackfire se rozjíždí – navajský punk-ska-hardcore. Texty o hněvu. O naději. Nikoli však o nenávisti. „We will resist!“ Asi jo. Pokud někde narazíte na skupinu Blackfire a líbí se vám tenhle styl muziky, neváhejte.

Josef Porsch – Ablákela

Pohoda a nářez, to bych řekl o vystoupení Navažské rodiny Benallyových. Vše začalo na dvorku holešovického domu. Dvojice mladíků, dívka a otec již s šedými vlasy, předvedli ukázky tradičních tanců doprovázených zpěvem. Velký výkon podal otec Jones Benally při tanci s kruhy a sklídil za to více než zasloužený potlesk. Poté Buschka přečetla část svého překladu knihy L. Peltiera. Po přesunu do sklepení začal koncert Blackfire. Klee Benally vždy pronesl pár slov před písní. Vyzýval nás, abychom byli jednotní a postavili se na odpor tomu, co se nám nelíbí, například demonstrací nebo peticí. (V tomto případě například útisku původních obyvatel současnou vládou a jejím systémem a obecně jakémukoli provinění proti lid-skosti.) Líbí se mi, že jejich muzika má takový bojový obsah, aniž by podněcovala k násilí. Líbí se mi samozřejmě hudba Blackfire jako taková. Takže všem doporučuji, aby nepropásli další vystoupení, která v nejbližší době proběhnou.

Lukáš Schorný Wasupi

MANIFEST BLACKFIRE

Žijeme v těžké době. Naše tradiční učení a náš způsob života visí na vlásku.

Po staletí byla proti našim lidem vedena válka. Vláda Spojených států se neustále dopouštěla nových zločinů proti lid-skosti.

Ale naše životy a naše učení svědčí o tom, že nejsme jen zapomenutou stránkou historie. Můžete nás najít mezi řádky, zametené pod imperialistickým kobercem.

I dnes jsme ještě nablízku našemu tradičnímu učení. Stále jsou zde staří lidé, kteří udrželi jeho sílu. Ale až tito lidé odejdou, kdo nás bude učit? To nelze získat z knih. Škola tě naučí co jsi, ale ne to, kým jsi. To přichází od rodičů a předků.

Naši předci, naši prarodiče přece nezemřeli proto, abychom koukali na televizi a upjeli se k smrti. Stáli před volbou. Mohli se vzdát a podrobit, ale mysleli na následující generace, mysleli na nás. Tím, že udržíme naše dědictví, uctíme ty, kteří pro nás tento boj podstoupili. Jsme tedy nuceni volit mezi tradičním a moderním světem?

Musíme si osvojit oba způsoby života, protože ve skutečnosti je jen jeden svět, křížovaný mnoha rozdílnými stezkami. Stále si můžeme podržet své kulturní dědictví a kráčet moderním světem. Všichni jsme původní obyvatelé, ať již žijeme v Asii, Africe, Evropě, Americe, prostě kdekoli. Všem nám v žilách koluje krev naší tradice, jedno jak zředěná či smíšená. Jen si to musíme uvědomit. Poslední slova v boji: „Pro naše děti“, teď musejí být našimi vlastními. Nakolik si jich vážíme?

Žena a had

Tento příběh se přihodil velmi dávno jedné indiánské rodině. Skupina indiánů projížděla na koních hustým lesem. Na konci skupiny jela žena. Když zpozorovala, že ztratila jednu ze stanových tyčí,

přivázala koně ke stromu a vrátila se po stopách hledat ztracenou tyč. Našla ji nedaleko hned u cesty. Přinesla ji na místo, kde zanechala koně, přivázala ji k sedlu a koně od stromu odvázala. Všimla si, že kůň je velmi rozrušen. Blízko ležel na zemi strom a žena si na něj stoupla, aby se mohla na koně snadněji vyhoupnout, ale kůň nechtěl v klidu stát. Dokonce se uvolnil a odběhl od ní. Žena se za ním chtěla rozběhnout, ale leknutím ustrnula, když zjistila, že nestojí na stromě, ale na velkém hadu. Had se potom začal plazit k díře v zemi, vlezl hluboko pod zem, kde byla tma, a proměnil se v Indiána.

A tento Indián pak promluvil k ustrašené ženě: „Vzal jsem tě sem proto, že tě lituji – moc jsi se už v životě napracovala. Nyní budu pracovat pro tebe já a ty budeš mou společnicí.“ A tak od té doby žila žena s hadem. Bylo to někdy na jaře o čtyři roky později, když had ženě řekl: „Teď se zase vrátíš domů, ale pamatuj si jednu věc: tvůj muž musí být k tobě hodný po celé čtyři roky. Jestliže se k tobě během čtyř let nedobře zachová, i kdyby jen jednou, vrátíš se zpátky sem. Tvoji lidé jsou právě teď blízko odtud – vrať se k nim.“ Žena vylezla z podzemí, přešla několik pahorků a uviděla stanový tábor. Příběhla do tábora, pozorně se kolem sebe rozhledla a brzy našla i týpí své rodiny a poznala své děti, které si hrály vedle stanu. Děti svou matku také poznaly, běžely k ní a křičely: „Vrátila se nám maminka!“ Její muž vyšel ze stanu a oba se pěkně pozdravili. Žena se usmála. „Vrátila jsem se zpátky domů a jsem ráda, že jsem zase s vámi.“ Všichni v táboře měli velkou radost.

Žena pak řekla muži, že na ni musí být čtyři roky hodný. A on se skutečně snažil a byl velmi hodný, až jednou na výstrahu zapomněl, rozložil se na ni pro nějakou maličkost a strčil do ní, až upadla. Za chvíli si vzpomněl, že to neměl dělat, a řekl jí: „Je mi líto, co jsem ti udělal, odpusť mi to.“ Ale jeho žena zesmutněla, lehla si na lůžko a přikryla si tvář. Když za malou chvíli muž její tvář odkryl, ležel pod pokrývkou stočený had. Had zdvihl hlavu a pohyboval jazykem sem a tam. Pak se ze stanu odplazil do křoví a od té doby ho už nikdy nikdo neviděl. Proto se mají muži vždycky chovat k ženám pěkně. Takový je konec tohoto příběhu.

Zdeněk Salzmann
(doplňeni z minulého čísla; omlouváme se tímto autorovi)

Příběh Jezevčího týpí

Sik-Poke-Sah-Mah-Pee jel jednou na koni préríí, když mu přes cestu přeběhly dvě pruhované veverky. Muž seskočil z koně, aby je chytil, ale náhle se objevil jezevec a nařídil mu, aby zůstal na koni. Jezevec pak začal tahat ze své nory losí kůži. Sik-Poke-Sah-Mah-Pee mu chtěl pomoci, ale jezevec mu znovu nařídil, aby zůstal tam, kde je. Když se jezevcovi podařilo kůži vytáhnout a začal ji vléci pryč, přiběhl odněkud rosomák, aby mu ji ukradl. Sik-Poke-Sah-Mah-Pee rosomáka zahnal, ale pak se objevila ještě vrána, dvě straky a havran. Muž je pokaždé odehnal, takže se jezevcovi podařilo kůži dotáhnout až do své hlavní nory. Poděkoval Sik-Poke-Sah-Mah-Peeemu za pomoc a řekl mu, že za odměnu může používat jeho jméno, které mu přinese duchovní sílu. Řekl mu také: „Můj domov je i tvým domovem; jsi vždy vítán.“

A tak si Sik-Poke-Sah-Mah-Pee vytvořil malované Jezevčí týpí. Všechna malovaná týpí jsou nadána silou, protože symboly, které jsou na něm namalovány, se úzce vážou k nějakému intenzivnímu zážitku obyvatele – snu, vizi, zkušenosti, myšlenky, filosofii. Pokud se týpí rozhodnete malovat, měli byste toto vzít v potaz a nekopírovat jen slepě nějaký vzor, ke kterému si nevytvoříte vztah. Měli byste vzít v potaz různé styly malování týpí, ale pak se jimi inspirovat a zobrazit na své obydlí něco, o čem budete vědět, co to vyjadřuje. Namalováním totiž vše nekončí: kresby vám totiž každý den budou připomínat poselství, které jste do nich vtiskli. Malba na týpí byla obrazovým záznamem náboženské víry majitele týpí. Někteří autoři ji dokonce přirovnávají ke křesťanskému křížku nošenému na krku. Některá týpí nemusela sloužit jen k obývání, nýbrž i k pořádání určitých obřadů (říká se jim nejčastěji medicinová týpí). Vlastnictví nebo správcovství takového týpí bylo prestižní záležitostí, i když bylo třeba provádět velmi mnoho rituálů, které se k týpí vážaly. U některých z nich mohla být i samotná stavba obřadem. Následující fotografie G. Wunderwalda ukazují postup stavby Jezevčího medicinového týpí právě adoptovaného Černonožce Sik-Poke-Sah-Mah-Peeho.

1. George Kopající Žena a Sik-Poke-Sah-Mah-Pee upevňují na rozložené týpí talisman, se kterým se pomodlíli.

Josef
Porsch –
Ablákela
podle
Boba
Scrivera

2. Poté, co je týpí vztyčeno, koná se venku posvěcování obsahu posvátného vaku, který k týpí patří.

3. Sam Nové Srdce maluje uvnitř týpí tvář Sik-Poke-Sah-Mah-Peeho černými a bílými pruhy, symbolem Pruhované Tváře, jezevce.

4. Modlitby s vlajkou, která bude viset na samostatné tyči ze západní (zadní strany týpí) dopředu.

5. Umístování vlajky na své místo za zpěvu a bubnování z vnitřku týpí; do ohně uvnitř se hází pelyňek, jehož vůně stoupá chlopněmi ven. Obřad končí slavností, kam jsou zváni všichni, kdo byli svědky této události.

Jsou lidé, kteří projdou sklem nebo jezdí na červenou. Lidé trpící leukémií. Lidé, kteří jdou na operaci. Neopatrné bosé děti. Hemofilici, kteří chtějí žít „normálním“ životem. Hazardéři i lidé odvážní. Lidé, kteří si pohrávají se zbraněmi. Malé děti, kterým se podaří otevřít láhev s nějakým jedem. Těžce popálení lidé. Rodičky, které ztratily mnoho krve. Jejich novorozenci, kteří potřebují úplně vyměnit krev. Lidé, kterým operují srdce. Nemocní rakovinou. Děti, které padají se stromů nebo odjinud. Lidé, kteří mají tu smůlu, že se ocitnou v nesprávnou dobu na nesprávném místě. Lidé, kteří jsou na tom mnohem hůře, než většina těch, které znáte... A všichni tito lidé potřebovali cizí krev.

V tomto krátkém článku bych vás rád seznámil s odpověďmi na dvě otázky: Jak se stát dárcem krve a jak se stát dárcem kostní dřeně (článek o dárcovství kostní dřeně bude v příštím čísle BV).

Nejdříve se však zaměřím na samotné dárcovství krve, jelikož dárcovství kostní dřeně na ně navazuje. Nejsem odborník – lékař, mám však praktické zkušenosti s obojím. Seznámím vás tedy nejdříve s nejdůležitějšími informacemi, které jsou vesměs opsány z informačních letáků, a poté to celé doplním vlastními zkušenostmi. Ostatně na všechny vaše dotazy rádi odpovím v kterékoli transfúzní stanici.

Darování krve

darovat krev v České Republice může každý člověk dlouhodobě žijící v ČR pokud:

- je ve věku 18 – 60 let (později jen s výslovným souhlasem lékaře)
- neprodělal nebo toho času netrpí závažným onemocněním, kdy by odběr krve mohl ohrozit jeho zdraví
- souhlasí s odběrem, provedením předepsaných vyšetření a vedením vybraných údajů v registru dárců (při zachování povinné mlčenlivosti transfúzního oddělení)
- nepatří mezi osoby s vyšším rizikem výskytu vybraných infekčních chorob nebo tyto choroby neprodělal

Za rizikové je považováno:

- užívání nitrožilních drog (i v minulosti), léčba pro toxikománii a alkoholismus
- léčba nebo sledování pro pohlavní chorobu v posledním roce
- pohlavní styk mezi muži
- pohlavní styk provozovaný pro peníze (prostituce), pohlavní styk s prostitutkou v posledním roce
- střídání náhodných sexuálních partnerů, zejména zahraničních
- opakovaná léčba krevními deriváty, podání transfúze v zahraničí
- úzký kontakt s nemocným se žloutenkou nebo AIDS v posledních 3 měsících
- pasivní imunizace (podání protilátek) proti žloutence typu B (např. pro úraz ve zdravotnickém zařízení)
- delší pobyt (3 měsíce...) v tropických zemích v průběhu posledních 3 let
- léčení lidským růstovým hormonem nebo jinými léky z lidské hypofýzy v minulosti
- tetování, propichování uší, akupunktura a podobné výkony, pokud nebyly provedeny v odborných zařízeních
- pobyt v nápravném zařízení v posledním roce
- prodělání některé z krví přenosných cho-

rob v nedávné době (včetně chronických zánětlivých chorob přenášených ze zvířat – brucelóza, toxoplazmóza...)

Každý dárcem krve je před samotným darováním vyšetřen. Toto vyšetření zahrnuje:

- rozbor předchozích onemocnění (anamnéza, předodběrový dotazník)
- základní laboratorní vyšetření (zejm. krevní obraz) k posouzení, zda odběr nemůže dárci poškodit
- vyšetření lékařem
- u přístrojových odběrů a v případě potřeby jsou vyšetření dále doplňována (EKG ad.)
- po odběru jsou doplněna vyšetření nejčastějších krví přenosných chorob (AIDS, žloutenka typu B a C, syfilis) a základním vyšetřením jaterních funkcí

Rizika odběru jsou velmi malá, přesto se však jedná o zásah do organismu. Mezi ty negativní stránky věci (z pohledu dárcem) tedy může patřit:

- modřina v místě vpichu (zejména pokud nebylo místo vpichu po vytažení jehly správně stlačeno)
- celková nevolnost až mdloba po odběru (nejčastěji se přihodí u nových dárců, při příliš rychlém opouštění odběrového lůžka a u dárců, kteří přišli k odběru hladoví nebo žíznicí). Jak mi bylo lékařkou sděleno, hrozí mdloba „vyhublým“ slečnám a před samotným darováním krve je důležité hodně pít nealkoholické nápoje
- všechen transfúzní materiál, se kterým dárcem přichází do styku (jehly, vaky...) je na jedno použití. Dárcem tedy není vystaven riziku přenosu krví přenosné choroby

Krev mohou muži darovat maximálně čtyřikrát do roka, ženy maximálně třikrát. Stává se ale, že lékař ženám doporučí, aby darovaly krev maximálně dvakrát do roka. U mužů se odebírá cca 500 ml, u žen cca 450 ml.

A na závěr tohoto informativního bloku bych vám rád řekl, že není dobré chodit na odběr krve nalačno. 16 hodin před odběrem je ale nutné dodržet dietu s omezením tuků, po dobu podstatně delší nepít alkohol, neužívat léky. Po odběru je dobré mít uvolněnější, klidnější režim (tedy žádné sportování). Čtyři hodiny po odběru platí zákaz řízení motorových vozidel.

Teď máte jistě plnou hlavu informací. Jak ale takový odběr probíhá? Tuto otázku mi

kladlo již mnoho lidí a vlastně dotazy byly jakýmsi impulsem k napsání tohoto článku. Popíšu vám tedy, jak to konkrétně probíhá v kolínském transfúzní stanici, kam pravidelně chodím.

Kolínská transfúzní stanice „vysává své zákazníky“ pouze v pondělí do 8.30 hod. Pak již nikoho nepřijímá. (V další dny přijímají pouze krevní plazmu. V tomto článku se však zabývám odběrem „plné krve“.) Je tedy vhodné zjistit si, kdy můžete na transfúzní stanici přijít, abyste tam zbytečně nechodili. Na sedmou hodinu ranní jsem již (řádně napitý a nenasnídaný, jelikož před odběrem si stihnu sníst několik „nemocničních“ rohlíků) v nemocnici.

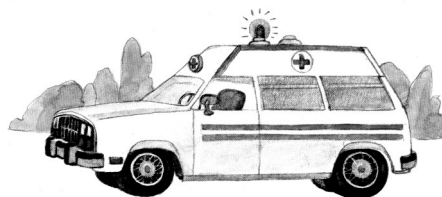
Tam si odstojím první frontu. Zde dostanu kartu se svými údaji a identifikační samolepky. Ty se později nalepují na vše, co zde v nemocnici nechám. Také potvrzuji platnost dotazníku, který jsem při první návštěvě vyplnil.

Jdu do druhé fronty. Ta směřuje k usměvavé sestřičce, která odebírá dvě malé zkumavky krve na vyšetření. Od ní ještě dostanu lahvičku na moč. Tu naplním a nechám na vyhraněném tácku na záchodě.

Následuje třetí (a zároveň nejdelší) fronta. Poté, co na mne přijde řada, jdu na vyšetření k lékaři. Ten mi změří tlak, zeptá se mě, jestli se cítím zdravý a tak, poslechne si můj dech a následně na to mi zkontroluje uzliny, podívá se do pusy a proklepá mi břicho. Když je tento lékař spokojený, mohu jít na odběrové lůžko.

Na něj si sednu a položím ruku do speciální opěrky. Takto řádně vysáván sleduji televizi, dokud „vysávací“ přístroj nezapírá.

Pak už jen následuje plnohodnotná snídaně v podobě rohlíků a kafe a koly. Dostanu potravinový balíček, vitamíny (záleží, u jaké jste pojišťovny) a „obřad vysávání“ je u konce.. Celé to zabere asi tak dvě hodiny, záleží na tom, kolik lidí ten den přijde.

Pavel Spálený – Yučikala Wičaša

Divadlo osud

Osude, ohlaš příchod herce nového,
do divadla tvého.
Co narozením začíná,
a smrtí vždy končívá.

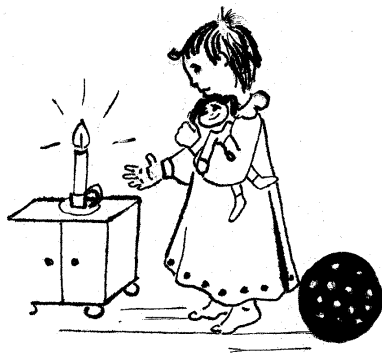
Ohlaš život vstupující na scénu,
právě teď velká láska zrodila dceru.

Zapal svíci života a urči hru,
kterou bude hrát.

Kterou hru máš nejvíc rád?
S jakou rolí asi vstoupí na scénu,
na scénu, kde v jeden den slavíš premiiu i dernieriu.

Bude hrát komedii Voskovce a Wericha
nebo tragedii z díla Shakespeara?
Už nebudu tak zvědavá
hra dle tvého přání právě začíná.

Dny plynou rychle,
dítě opouští svět nemluvněte.
Už vytváří svá vlastní slova,
že neexistuje slovník?
Tak už to ostatně bývá.
Stačí jen počkat chvíli
svá slova na ta tvá předělá.
Jak vidím, osude, máš přece jen rád komedii.

Zdá se mi to divné,
když tvou oblíbenou hrou je komedie.
Proč dějiny jsou tak často jiné?

Jsi divákem, ale i režisérem
a člověk?
Člověk je jen hercem,
hrajícím hru dle tvé marnivosti.
Někdy zdá se, žeš pln zlosti,
jindy zas oplýváš radostí.

Podívej na to dítě, jak poznává svět.
Je krásné vidět tu touhu všemu porozumět.
Jak krásné je být šťastným dítětem,
osude, jsi pravým režisérem.

Celé roky život je jí sladkým snem.
Z malé holčičky teď krásná žena je.
Ale proč se nesměje?

Láska ji zkoušela
a pak zranila
Proč necháš ji stíhat trápením?
Snad proto, že dítětem už není?

Po mladé tváři hořké slzy stékají.
Vidím, komedie už tě nebaví.
Ženo, osuš slzy a raduj se,
teď musíš osudu vyměnit scénáře.
Že to nejde?
Asi ne, jsi moc silný osude!

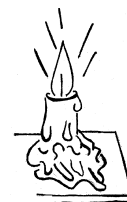
Listy scénáře se obracejí
a s ním i lidský život se mění.
Z dosud krásné ženy, teď u okna stařena sedí.
Osudem zkoušená
teď na komedii vzpomíná.

Řekni osude, otázku mám poslední,
jaký žánr je stáří?
Je tragédií nebo snad komedií?
Proč ukazuješ na tu svíci?
Už chápu.
Dohořívá!

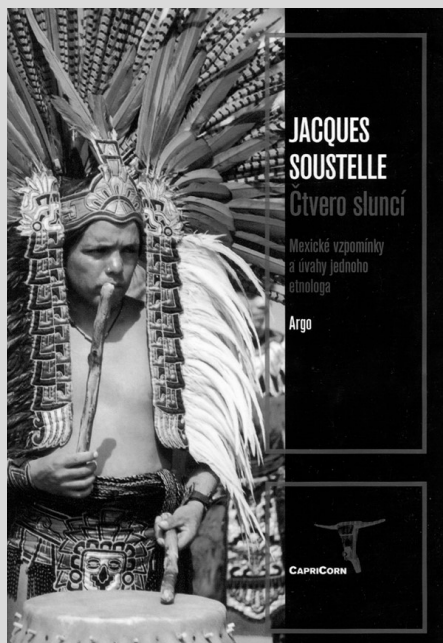
V hromádce vosku plamínek plápolá.
Osude! On zhasíná.
Plamínek života nadechl se naposled.
Houpací křeslo zastavilo svůj běh.

Okolo hromádky vosku je teď chlad.
Osud scénář do pevných desek nechal uvázat.
Přestali jsme hrát.

Teď šel připravit scénář novému životu,
pro jeho životní hru.
Co asi připravíš malému dítěti,
co už teď těší se na žití.

Klokan – Lenka Nebeská

ČTVERO SLUNCÍ. MEXICKÉ VZPOMÍNKY A ÚVAHY JEDNOHO ETNOLOGA

Jacques Soustelle je známou veličinou v bádání o starých i současných mexických kulturách. Jeho kniha *Čtvero sluncí* (vydaná v již zavedené edici Capricorn nakladatelství Argo ve vkusné úpravě) však není jen studií na toto i v českém prostředí již tolikrát zpracované téma. Už úvodními řádky nám podhaluje, kudy se bude ve svých úvahách ubírat. Stará panmexická legenda o čtyřech sluncích, čtyřech světech, které existovaly a zanikly během věků, je mu rámcem, do něhož zasahuje otázky dalšího vývoje euroamerické civilizace (ve smyslu Samuela Huntingtona), onoho „vzácného a nekonečně křehkého výtvaru našeho druhu“ (s. 10). Zabývá se zvláštním postavením, které má euroamerická civilizace díky svému – zdá se – sebedestrukčnímu charakteru. Nenechává stranou ani její postavení civilizace v dnešním světě a zpochybňuje její proklamovanou nadvládu nad zeměkoulí. Každé slunce jednou vyhasne, upozorňuje Soustelle, a je to nevyhnutelné a „normální“. Možná více než kdo jiný si tuto relativitu a pomíjivost, do níž je sám vtažen, ale přesto se jí snaží zkoumat a pochopit, uvědomuje etnolog, badatel. A právě Soustellův popis etnologa „ve víru“ civilizace je pro nás cenným materiálem pro reflexi i sebereflexi toho, jak nakládat s terénními daty a s realitou.

V českém prostředí existuje velmi málo etnografických příruček sledujících kvalitativní terénní výzkum. Soustellova kniha takovou příručkou sice není, ale dovoluje alespoň dlouze nahlédnout „pod pokličku“ této výsostně etnologické metody. Výklad začíná autorovými vzpomínkami na cestu, kterou se stal etnologem a uvažuje o etnografovi jakožto hledači. Etnograf – to je člověk, který se trmácí několik dní k pralesní chýši, aby se skrze osobu jiné kultury dozvěděl něco o sobě samém, době a společnosti, ve které žije.

Kniha nemá vyhraněné téma kromě několika obecných „šuplíků“, kam by se dala zařadit (mexická etnologie, srovnávací dějiny civilizací). Soustelle se zde zabývá několika tématy, ale nenechává nás už od počátku na pochybách, že modelu „čtyř sluncí“ se bude držet po celý svůj výklad. Ačkoli etnografická terénní data mu slouží spíše pro ilustraci, je pro nás kniha zajímavá zvláště jimi. Vždyť v češtině existuje takových statí (neřku-li monografií poskrovnu). Popisuje zejména Lakandonce z jižního Mexika a Guatemaly a Otomie z oblastí na sever od města Mexika. Soustellův přístup je velmi citlivý: nezobecňuje příliš, zajímá se předně o to, co si myslí a co dělá jednotlivec, a teprve potom usuzuje na společenské vzorce. Jednoznačně prosazuje profilaci etnologie jako aplikované vědy, ať už směrem na badatele nebo na zkoumanou lidskou skupinu. V dalších kapitolách osvětluje, jak moc věci máme společných s minulými dobami a společnostmi. Zvláště zajímavá je v tomto smyslu část pojednávající o hranicích jako fenoménu, a to nejen mezi civilizacemi, ale i mezi lidskými skupinami.

Kniha rozhodně stojí za přečtení, ať už vás zajímají obyvatelé Mexika nebo ne. Nastavuje zrcadlo nám samým a nutí k zamyšlení.

Zajímavé časopisy:

Hlasatel Wahpetonu

Kmenový informátor č.3/2000 má 80 stran (A5) a obsahuje 75 indiánských písní. Tento svazek lze objednat u Kmene Wahpeton – Praha. Kontakt: Milouš Stárek, Jungmannova 22, 11000 Praha 1. Email: pacl.chmi@dp-net.cz. Úhrada předem, ve známkách: 1 á 16.-Kč/poštovné za 1-3ks. 5 á 5,40 Kč/1ks Hlasatele. Starší čísla Hlasatele (roč. 98, 99) za poštovné, 1ks á 9 Kč, více ks do 500g á 16 Kč.

Poselství světa v kruhu

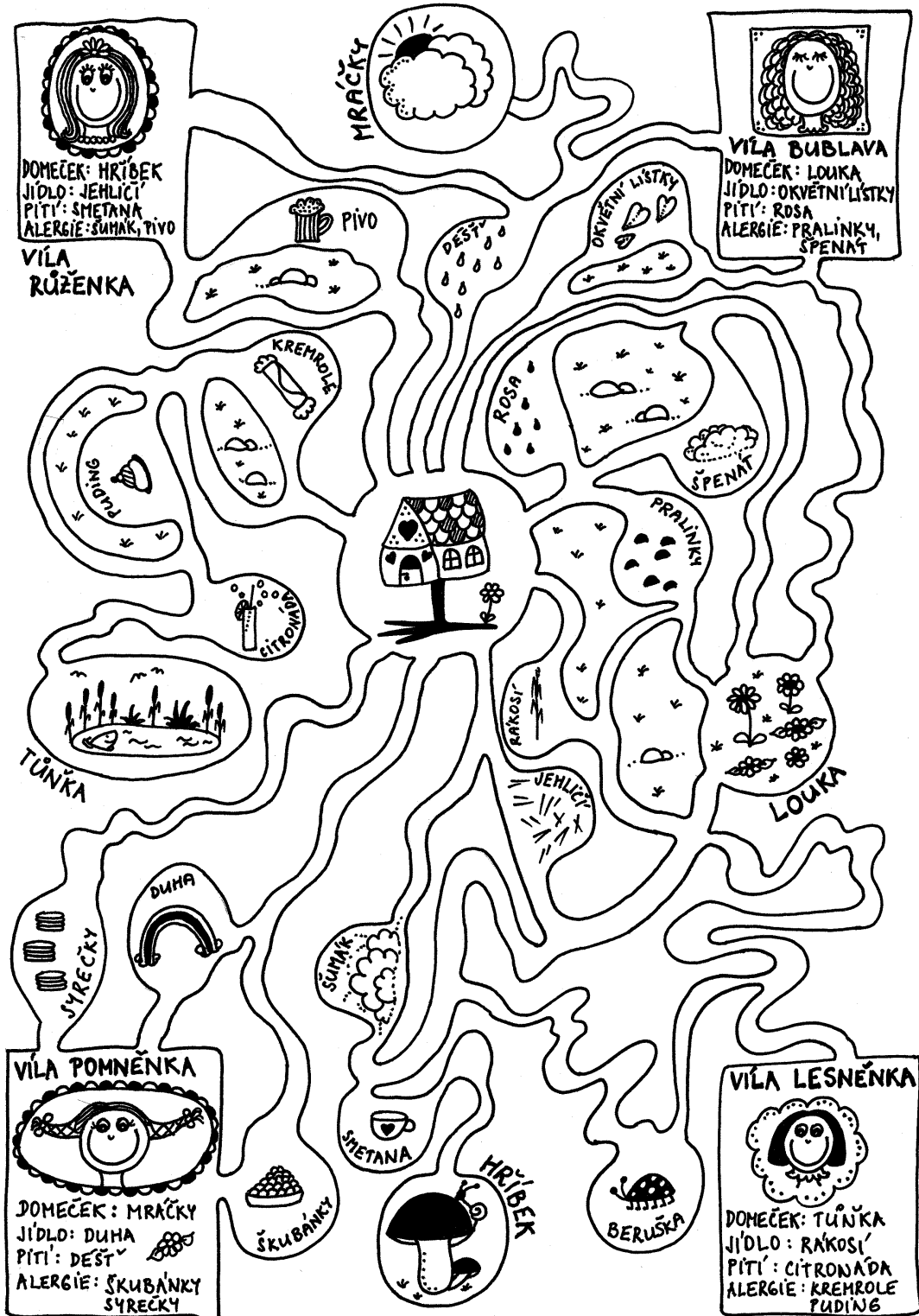
Časopis pro české Euroindiány a příznivce kultur Severní Ameriky. Adresa redakce: Ivan Vydra, Vítkovská 468, Chrastava, 463 31, tel.: 0603/260 778. Cena časopisu včetně poštovného činí 42,- Kč. Předplatné pro rok 2000 je 168,- Kč V redakci si můžete objednat i starší čísla a samostatné přílohy (např. Nejstarší čejenské obřady, Little Bighorn, Čejeni versus byznys ad.)

Josef Porsch – Ablákela

PRO CHYTŘE hlavičky

Milé chytře hlavičky, tentokrát jsem si pro vás připravila pěkně zapeklitý úkol, poradíte si s ním? Seznamte se nejdříve s našimi vílami. Jsou to čtyři kamarádky, které se jednoho dne rozhodly, že si uspořádají sešlost uprostřed lesů v chaloupce na kuří nožce. Každá víla žije na jiném místě, něco jiného pije, něco jiného jí a každá z nich je bohužel i na něco alergická. Dokážete pro každou vílu najít tu správnou cestičku k chaloupce a poté k ní domů tak, aby se cestou najedla, napila a přitom se nesetkala s žádnou věcí, na kterou je alergická? Pozor, cesty se mohou křížit jen u chaloupky.

Krásné prázdniny vám přeje Štíta

DRUŽINA LENOCHODŮ

píše, kreslí

6. NA SNĚMU

Pajda

